MERIDIANE

ALCIDE CERVI

CEI ŞAPTE FII AI MEI

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURA ŞI ARTA

ALCIDE CERVI * CEI ŞAPTE FII AI MEI

Lei 2,75

Meridiane

DORRIS LESSING

BĂTRÎNUL ȘEF DE TRIB

ALFRED COPPARD

CINCIZECI DE LIRE

*

CONTRIBUȚIE LA CAUZA COMUNĂ

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

În romîneşte de
Elena Celac şi Alice Gabrielescu

CUVINT ÎNAINTE

În opoziţie cu decăderea continuă a literaturii britanice „tributară sacului cu bani", literatura progresistă din Anglia se dezvoltă, rîndurile scriitorilor care se apropie cu interes şi dragoste de năzuinţele şi viaţa oamenilor simpli cresc.

Nuvelele reunite în volumul de faţă sînt o grăitoare mărturie a acestui fapt. În paginile lui se întîlnesc scriitorii a două generaţii : Dorris Lessing, o tînără şi talentată romancieră şi Alfred Coppard, un mai vechi şi cunoscut maestru al nuvelei engleze contemporane.

*

Născută în Iran, Dorris Lessing e crescut şi a trăit pînă nu demult în Rodesia de Sud, co-

lonie britanică. Lucrările sale descriu în mod realist contrastul dintre traiul de huzur al „stăpînilor albi", pe cît de lacomi, pe atît de tiranici, și viața de mizerie a maselor de culoare, înjosite și oprimate — constituind astfel un protest vehement împotriva politicii înrobitoare colonialiste.

In primul său roman „The Grass is Singing" (Cîntă ierburile) *apărut în 1950, Dorris Lessing zugrăvește cu pricepere tabloul descompunerii morale a plantatorilor albi din Africa. Vădind o profundă cunoaștere a mediului, romanul, ca și lucrările care i-au urmat, arată totodată dragostea cu care privește tînăra scriitoare interesele și soarta patriei sale adoptive.*

Povestirile din culegerea This was Old Chief's Country (Aceasta era țara bătrînului șef), *apărute în 1951, romanul* Martha Quest *(1952), piesa* Before the Deluge (Inaintea potopului) *precum și ultimul său volum* Five Short Novels (Cinci scurte romane — *1953) nu constituie numai un pasionat rechizitoriu împotriva parazitismului și jafului colonialist, ci în același timp ele vorbesc despre hotărîrea de luptă care crește în inimile și conștiința oamenilor de culoare. Se desprinde de asemeni, din paginile acestor lucrări, farmecul neobișnuit al vastelor pămînturi din Africa de Sud, poezia naturii sălbatice și a cerurilor albastre ca peruzeaua, trăsături care dovedesc cît de mult este legată scriitoarea de țara în care a trăit cea mai mare parte a vieții sale.*

Povestirea Bătrînul șef de trib *face parte din volumul* Aceasta era țara bătrînului șef. *Protestul populației africane se traduce aici doar printr-o amenințătoare tăcere în fața nedreptăților comise de colonialiști. Dorris Lessing ne sugerează doar — prin fine notații — ura seculară a negrilor față de asupritorii lor.*

Dacă în primele ei scrieri — printre care și aceasta — autoarea nu reliefa destul de limpede voința de a rezista a celor oprimați, nici rădăcinile reale ale rasismului și înrobirii, în cele Cinci scurte romane *trezirea la luptă, ca și legăturile ce există între rasism și politica de aservire colonială, sînt înfățișate cu un realism viguros.*

*

O viață de grele lipsuri, o viață de istovitoare trudă pentru a-și asigura traiul zilnic, caracterizează formația scriitorului Alfred Coppard. Fiu al unui muncitor tîmplar, el a trebuit încă

de mic copil să dea piept cu mizeria şi nevoia. Pînă a deveni scriitor, Coppard a încercat mai multe meserii, abia după 40 de ani putînd să-şi îndeplinească dorinţa de a scrie.

Încă din anii primului război mondial, Coppard a participat la mişcarea de luptă împotriva măcelului declanşat de imperialişti. Scurta nuvelă Contribuţia la „Cauza comună“ *— care-şi păstrează şi azi o neştirbită actualitate — deşi e scrisă după primul război mondial — vorbeşte cu multă putere de sugestie despre convingerile scriitorului. Ironia muşcătoare cu care este demascată „generozitatea“ şi „patriotismul“ exploatatorilor, în contrast cu profunda simpatie cu care sînt descrişi cei ce s-au jertfit într-adevăr în război, ne arată limpede că dragostea autorului se îndreaptă spre cei mulţi şi oprimaţi.*

Viaţa pe care a dus-o, cunoaşterea şi însuşirea celor mai bune tradiţii democratice ale culturii britanice au făcut din Coppard un hotărît combatant pentru pacea şi independenţa naţională a poporului său. El a fost unul dintre iniţiatorii reunirii forţelor scriitoriceşti britanice în lupta pentru pace.

Conştiinţa înaltei misiuni ce-i revine scriitorului, a rolului său de avangardă în lupta pentru respectarea demnităţii oamenilor simpli, umiliţi şi înjosiţi de regimul capitalist, l-a împins pe Coppard să înfăţişeze cu ascuţită satiră în Cincizeci de lire (Fifty Pounds) *pe scribul burghez decăzut şi descompus moraliceşte, ca şi societatea care i-a dat fiinţă.*

*

Urmînd tradiţiile democratice ale marilor scriitori englezi realişti, apropiindu-se cu tot mai multă înţelegere de năzuinţele şi viaţa poporului, Alfred Coppard şi Dorris Lessing reuşesc să reflecte în scrierile lor creşterea luptei maselor din Marea Britanie împotriva asupririi capitaliste, pentru dreptate şi o viaţă mai bună.

RADU LUPAN

DORRIS LESSING

BĂTRÎNUL ŞEF DE TRIB

In vremurile fericite ale copilăriei îmi plăcea să hoinăresc prin tufişurile dese care împresurau din toate părţile ferma tatălui meu. Pămîntul nostru rămăsese în cea mai mare parte necultivat, ca şi pămînturile celorlalţi fermieri albi. Abia pe alocuri le brăzdau fîşii înguste de semănături, printre care creşteau în voie mărăcinii şi cactuşii, năpădind iarba înaltă şi rară; vedeai, ici şi colo, copaci răzleţi, cîte o vîlcea înverzită, apoi iarăşi ciulini, straturi de roci dezgolite, altminteri nimic altceva. Din loc în loc răsărea din pămînt cîte un bloc de piatră, erupt de cine ştie cîte milenii din străfundurile arzătoare ale solului african. Soarele

ce se înălţase pe cer zi de zi, de-a lungul unui şir de ani cărora nu le mai ştiai începutul, şi vîntul, ce străbătuse atîtea mii de mile gonind prin cîmpii şi desişuri, brăzdaseră piatra cu crăpături şi şănţuleţe adînci. Dar ea mai era totuşi destul de rezistentă ca să ţină fetiţa subţirică care se aburca pe ea şi privea fără saţ înconjurul. Îl privea cu ochii amăgiţi de mirajul unei ţări fantastice: pîrîul îi apărea ca un şuvoi de argint fumuriu, cu malurile înveşmîntate în răchită, iar în clăbucii de nori însuliţaţi de soare, vedea nălucind un castel ale cărui lumini licăreau slab în depărtările albastre. Fetiţa subţirică căta în juru-i şi cînta cu glas molcom:

„Pînza de paing, mărgelele de rouă,
Oglinjioara mea, spartu-s-au în două..."

Apoi, de cîte ori se strecura printre pereţii verzi ai strujenilor de porumb, frunzele străpunse de razele soarelui se uneau deasupra capului ei întruchipînd în închipuire-i bolta unui templu. Şi în timp ce piciorul călca pe pămîntul african, tare şi roşu, i se năzărea în faţă, prin perdeaua rară a frunzelor, o făptură neagră şi gheboasă, prevestitoare de rele. Mijea

înaintea ei, printre lanurile de porumb, chipul hidos al bătrînei vrăjitoare, purceasă din pădurile îngheţate ale nordului şi într-o clipită, porumbiştile păleau, ştergîndu-se din faţa ochilor fetiţei care se pomenea deodată singură, părăsită lîngă rădăcina scorburoasă a stejarului din poveste; i se părea chiar că ninge, că în jurul ei zboară fulgi albi, moi şi deşi, de zăpadă şi că întrezăreşte printre trunchiurile copacilor focul îmbietor al tăietorului de lemne.

S-ar părea că o fetiţă albă născută şi crescută în Africa, care priveşte cu nesaţ natura ce o înconjoară, ar fi trebuit s-o îndrăgească aşa cum era, tristă, aridă, pîrjolită de un soare necruţător, cu arborii ei rari şi cu mărăcinişurile dese, acestea fiindu-i singurele obişnuite şi cunoscute.

Dar ea nu vedea nici arborii, nici mărăcinişurile aşa cum erau în realitate. Cărţile pe care le citise povesteau despre ţinuturi cu zîne fermecate, rîurile din acele basme curgeau încetişor şi lin, marginile crestate ale frunzelor de stejar şi de frasin, pînă şi numele micilor spiriduşi ce forfoteau prin meleagurile engleze îi erau cunoscute, în timp ce cuvîntul *weld* [1]

[1] Cîmpia sud-africană (n. r.).

nu-i spunea nimic, cu toate că niciodată nu văzuse și n-ar fi putut deci să țină minte altceva.

Iată de ce cîmpia africană i s-a părut fetiței ani îndelungați ceva nereal, soarele african un soare străin, iată de ce vîntul îi vorbea într-o limbă neînțeleasă.

Negrii care lucrau la fermă îi rămîneau tot atît de străini ca și copacii și stîncile. Apăreau în ochii ei ca o liotă neagră, uniformă, care asemenea unui vălmășag de mormoloci ce mișună în apă, ba se îndeasă, ba se răresc, ba din nou se adună laolaltă — niște oameni fără chip, care există numai ca să servească, să spună: „da, *boss*"[1], să primească simbrie și într-o bună zi să plece. Apăreau și dispăreau, fie vară, fie iarnă, treceau de la o fermă la alta, după nevoile și cerințele lor, atît de modeste, că nici nu merita să le iei în seamă. Veneau de la depărtări de sute de mile din regiunile de nord sau din est și peste cîteva luni porneau la drum mai departe. Încotro? Poate departe de tot, spre legendarele mine de aur de la Iohannesburg. Se zvonea că acolo se plătește mai bine mîna de

[1] Stăpîne (n. r.).

lucru decît în această parte a Africii, unde negrii abia primeau cîțiva șilingi pe lună și cîte doi pumni de boabe de porumb de două ori pe zi.

Fetița fusese deprinsă de mică să fie bine servită; cînd slugile din casă se repezeau să ridice vreo carte scăpată de ea socotea că-i un lucru ce i se cuvine. Toți negrii, chiar și copiii lor de aceeași vîrstă cu ea, îi spuneau *nkosikaas* — domniță.

Mai tîrziu, cînd curiozitatea începuse s-o împingă dincolo de hotarele înguste ale fermei, fetița lua pușca și se aventura în plimbări depărtate însoțită de doi cîini. I se întîmpla să străbată astfel într-o singură zi zeci de mile, colindînd dealuri și văi. Pușca și tovărășia cîinilor îi dădeau încredere. Mulțumită lor, nu-i fusese niciodată frică.

Cîinii albilor erau anume dresați pentru vînătoarea de negri. Era de ajuns ca un băștinaș să apară pe cărarea bătută de oamenii ținutului, chiar și la o distanță de jumătate de milă, ca să fie îndată fugărit și nevoit să se cațăre în primul copac din drum, ca o pisică. Dacă negrul încerca să-și arate indignarea protestînd în limba lui ciudată (ceea ce îl făcea de la început

vorbesc în public, roşesc? Să ştiţi că nu-i cîtuşi de puţin din pricină că ar fi sfioşi şi modeşti, ci pentru că sînt mîndri. Nu văd de loc lumea, văd numai persoana lor şi-i trec căldurile că sînt priviţi. Tot aşa cînd moartea îi priveşte, ei se înfricoşează şi se simt singuri pentru că li-e teamă de moarte cum le-a fost teamă de viaţă. Soarele nu răsare pentru o singură fiinţă şi nici noaptea nu vine pentru unul singur. Aceasta e legea, şi cine o înţelege se cruţă de osteneala de a se gîndi numai la persoana lui, pentru că nici el nu s-a născut pentru o singură fiinţă. Feciorii mei au ştiut totdeauna că moartea pîndea după fiecare faptă de-a lor şi totuşi au mers mai departe, aşa cum soarele îşi urmează drumul pe crugul cerului, fără să-i pese de noapte. Şi Manfrezii, şi Miselli, şi atîţia alţi partizani morţi o ştiau şi totuşi nu s-au temut de moarte.

Ei sînt şi acum cu noi pe acest pămînt al Emiliei unde viţa de vie îmbrăţişează mormintele, unde candela şi lespedea de mormînt sînt presărate deopotrivă pe ogoare şi pe uliţe.

Eu am fost ales în consiliul comunal din Gattatico şi cînd m-au întrebat ce însărcinare aş vrea să mi se dea, am răspuns: să mă îngrijesc de cimitire. Nu sînt cîtuşi de puţin nici maniac, nici cioclu şi dacă am cerut această sarcină e pentru că era ca şi cum aş fi avut două ministere: Ministerul Justiţiei şi cel al Instrucţiei.

Nu mă îngrijesc numai de flori şi de curăţenie, ci duc acolo şi copii, femei, pe cine pot, pentru ca să cinstească pe tovarăşii partizani care au căzut şi, înfruntînd poliţistul care nu vrea cîntece şi steaguri, vorbesc întotdeauna în faţa mormintelor tovarăşilor morţi. Le apăr memoria şi instruiesc tineretul. Acestea sînt cele două ministere ale mele.

Tot aşa m-am hotărît şi acum, cînd am mai mult timp (fiindcă nu mai am de aşteptat decît mandatul de aducere), să apăr de cioclii fascişti şi de revanşarzii germani memoria fiilor mei şi a partizanilor. Mi-a trebuit multă vreme pînă să mă hotărăsc, căci povestea familiei mele, după cum am spus, nu e nemaiîntîlnită ci e povestea poporului italian care a luptat şi s-a dovedit tare. De aceea şi tu, tată de familie, care ţi-ai pierdut feciorul în război, şi tu, mamă, ce ai avut un fiu pe care ţi l-au ucis fasciştii, socotiţi această carte ca pe a voastră, socotiţi-o povestea şi a fiilor voştri. Numai aşa mă voi simţi mai puţin fălos. Şi afară de asta, parcă eu ştiu să scriu?! Ba pe deasupra şi ţinerea de minte se pregăteşte să mă lase. Iată de ce m-am hotărît să istorisesc povestea fiilor mei doar aşa, cum pot. Eu vorbesc prea mult în această carte, o ştiu. Dar asta-i din pricină că fiii mei sînt morţi, pe cînd eu sînt viu. Vorbesc şi de mine prea mult; şi dacă pe alocuri cuvinte care au fost ale fiilor mei

parcă de aurul asfințitului. Înaintam cu pușca pe umăr și cîinii mă urmau.

La o depărtare cam de vreo două sute de pași înaintea mea, răsăriră deodată pe cărăruie, în dreptul unui mușuroi mare, trei negri. Am fluierat cîinii ca să se țină mai aproape de mine și strîngînd mai tare pușca, am pornit înainte, așteptînd ca de obicei, după cum se și cuvenea, ca ei să se dea la o parte, lăsîndu-mă să trec. Își vedeau însă liniștiți de drum și cîinii mei așteptau încordați ordinul să se repeadă asupra lor. M-am înfuriat. Era o obrăznicie nemaipomenită din partea negrilor pentru că ei erau obligați să se dea la o parte din calea oricărui alb, de îndată ce-l zăreau.

În fruntea grupului pășea un bătrîn cu părul alb de tot, sprijinindu-se greoi într-un toiag. O bucată mare de pînză de culoare vișinie îi atîrna de pe umeri pînă jos, ca o mantie. În urma lui veneau doi negri tineri, purtînd în mîini un mănunchi de sulițe și cîte o toporișcă de lemn.

Nu erau drumeți de rînd, nu semănau cu băștinașii porniți în căutare de lucru. Aveau înfățișarea unor oameni care merg liniștiți la treburile lor și se socotesc ei înșiși mai presus

de alții. Tocmai ținuta lor demnă m-a uimit cel mai mult, și m-a făcut să-mi astîmpăr mînia. Căutînd să potolesc cu voce scăzută cîinii, continuam să merg fără grabă înspre cei trei negri, pînă m-am pomenit ca la vreo zece pași de ei. Atunci bătrînul s-a oprit și s-a înfășurat mai strîns în mantie.

— Bună dimineața, nkosikaas, mă întîmpină el, folosind forma obișnuită de salut, care se potrivea — după părerea băștinașilor — la orice oră din zi.

— Bună ziua, răspunsei eu. Unde mergeți ?

Vocea mea răsunase oarecum provocător. Bătrînul începu să spună ceva în limba lui. Atunci unul din tineri făcu supus un pas înainte și rosti, alegînd cu grijă cuvintele engleze :

— Căpetenia noastră dorește să facă o vizită fraților lui de dincolo de rîu.

„Căpetenia !" gîndii eu, înțelegînd deodată de ce stătea bătrînul atît de semeț în fața mea, ca un egal. Nu — el mă putea privi și mai de sus, dat fiind că, spre deosebire de mine, se purtase politicos.

Cu aceeași ținută semeață, care parcă era înnăscută, bătrînul mi se adresă din nou, stînd ca și mai înainte, la zece pași depărtare de

mine, flancat de cei doi însoţitori : unul la dreapta şi altul la stînga lui. Nu se uita în ochii mei (asta ar fi fost o necuviinţă) ; îşi ţinea privirea aţintită undeva în frunziş, deasupra capului meu.

— Dumneavoastră sînteţi mica nkosikaas de la ferma domnului Giordan ?

— Aşa e, încuviinţai eu.

— Poate că tatăl dumneavoastră a uitat de noi — vorbi tălmaciul în numele bătrînului — am avut pe vremuri o pricină cu caprele şi îmi aduc aminte că v-am văzut atunci. Eraţi atîtica...

Tînărul îşi atinse cu mîna genunchiul şi surîse.

Zîmbirăm cu toţii unul către altul.

— Cum vă cheamă ? îl întrebai eu.

— El e şeful de trib Mşlang, mă lămuri negrul cel tînăr.

— Am să-i spun tatii că v-am întîlnit, făgăduii eu.

— Transmiteţi tatălui dumneavoastră salutul meu, mică nkosikaas, rosti bătrînul.

— La revedere. Îmi luai rămas bun de la ei cu toată politeţea, deşi, din neobişnuinţă, îmi venea foarte greu să fiu politicoasă.

— Bună dimineaţa, mică nkosikaas, mai zise bătrînul şi se dădu cu un pas în lături ca să mă lase să trec.

Am pornit mai departe. Puşca îmi atîrna greu pe umăr şi mă împiedica în mers, iar cîinii înşelaţi în aşteptări — jocul lor preferat de a hăitui pe negri, ca pe nişte fiare, le fusese oprit — mîrîiau mînioşi.

Curînd după această întîmplare, citind cartea unui bătrîn explorator, am dat peste titlul : *Ţinutul şefului de trib Mşlang*. Iată ce scria acolo : „Ţinta călătoriei noastre era ţara şefului de trib Mşlang, situată la nord de fluviu ; aveam de gînd să-i cerem învoire pentru a căuta aur pe teritoriul lui."

Cuvintele „a-i cere învoire", i s-au părut atît de neobişnuite fetiţei albe, deprinsă a nu vedea în fiecare negru decît un obiect de uz casnic, încît din nou vechile întrebări îi răsăriră în minte şi începură s-o chinuie. Se vede că aceste întrebări nu mai puteau fi înăbuşite ; încetul cu încetul se cristalizau tot mai precis în mintea ei.

Apoi mai avu loc şi întîmplarea următoare. Într-o zi a trecut pe la ferma noastră un bătrîn căutător de aur, unul dintre aceia care pînă

astăzi mai colindă prin Africa înarmat cu tîrnăcopul, cu ciurul pentru spălat nisipul aurifer și cu o foaie de cort, adulmecînd filoanele de aur părăsite. În timp ce stătea de vorbă cu tatăl meu despre vremurile de demult, l-am auzit și pe el pomenind despre „ținutul bătrînului șef de trib" care „se întindea sute de mile de la munții ăia de colo pînă hăt la fluviu", povesti el.

„Ținutul bătrînului șef de trib" — iată cum numea el regiunea noastră; o denumire care nu avea nimic comun cu cea cunoscută de mine, fiindcă aceasta nu cuprindea nimic ce te-ar fi putut sili să te gîndești la proprietatea altuia, răpită pe nedrept.

După ce am mai citit cîteva cărți, în care se dădeau amănunte despre descoperirea acestei părți a Africii, cam cu cincizeci de ani în urmă, m-am convins că bătrînul șef de trib Mșlang fusese o celebritate, un om cunoscut de toți călătorii și căutătorii de aur. Pe atunci trebuie să fi fost un om tînăr — sau poate că era vorba despre tatăl sau unchiul lui? N-am reușit să stabilesc asta mai îndeaproape.

În anul acela l-am întîlnit de cîteva ori într-un colț mai îndepărtat al fermei noastre, pe

fîșia de pămînt ce o traversau negrii cînd aveau nevoie să treacă prin părțile noastre. Aflasem că ei se foloseau în permanență de drumeagul acela bătătorit, dincolo de ogorul de pămînt roșiatic unde întotdeauna se auzeau păsările cîntînd. Se vede că de aceea mă duceam și eu atît de des într-acolo; nădăjduiam să-l mai întîlnesc pe bătrînul șef de trib. Mi se părea că voi găsi astfel răspunsul la întrebările care mă chinuiau.

Acum luam pușca cu mine în alt scop: ca să vînez ceva și nu ca să mă simt mai sigură pe mine. Chiar și cîinii mei se învățară să fie mai cuviincioși. Cînd vedeam apropiindu-se un negru ne dădeam bineţe și, puțin cîte puțin, mirajul acela de basm ce venea de departe, și care stăruia odinioară înaintea ochilor mei, se destrămă cu totul iar picioarele mele călcau mai sigure pe solul african. Am început să privesc altfel pe negri. Parcă mă uitam în jur cu ochii altuia și în același timp cugetam: „Asta e și moștenirea mea, doar m-am născut pe acest pămînt și țara asta îmi aparține și mie ca și negrilor; e loc de ajuns aici pentru toți, așa că nu e nevoie să ne îmbrîncim unul pe altul în cale. Iată ce ar trebui — îmi ziceam: dacă aș

găsi prilejul să-mi exprim deschis stima ce o simt pentru bătrînul şef de trib Mşlang, aş putea să fac ca oamenii negri şi oamenii albi să trăiască în pace, îngăduindu-se reciproc. Să fie oare atît de greu de ajuns acolo?"

Dar iată că într-o zi s-a întîmplat ceva neprevăzut. Părinţii mei ţineau la fermă trei slugi negre — un bucătar, un *boy*[1] pentru serviciul în casă şi un grădinar. De obicei slugile se schimbau des, cum se schimbau şi negrii care lucrau pămîntul; stăteau la noi cîteva luni şi treceau la altă muncă, sau se întorceau în *craalul*[2] lor. Erau socotiţi „buni" sau „răi" după cum erau slugi bune sau rele, după cum erau leneşi sau harnici, ascultători sau lipsiţi de respect. Părinţii mei, cînd erau în toane bune, obişnuiau să spună: „Ei, nu poţi să ceri cine ştie ce de la nişte sălbatici." Cînd erau însă prost dispuşi îşi vărsau necazul cam aşa: „Ai dracului de maimuţoi negri, mult mai bine ar fi fost fără ei!"

Odată, în timp ce-şi făcea colindul obişnuit prin regiune, veni pînă la ferma noastră *policemanul* alb.

---
[1] Băiat (n. r.)
[2] Satul (n. r.)

— Ştiţi ce persoană simandicoasă lucrează la dumneavoastră în bucătărie? ne întrebă el rînjind.

— Ce persoană? strigă întărîtată maică-mea. Despre cine anume vorbeşti?

— Bucătarul, de... E fiul unui şef de trib. E ceva şi asta. Se vedea că pe *policeman* îl înveselea grozav acest lucru. Păi da, cînd o crăpa bătrînul, el o să conducă tot tribul.

— Cît timp mai este la mine la bucătărie, ar face mai bine să uite despre asta, spuse tăios maică-mea.

După plecarea *policemanului* am început să privim cu alţi ochi pe bucătarul nostru. Atît ştiam doar despre el pînă atunci: că e un muncitor bun, dar că-i place să cam tragă la măsea, duminicile.

Era tînăr, înalt, cu pielea obrazului foarte neagră, strălucind ca metalul bine lustruit, iar în părul lui creţ şi foarte des, împărţit printr-o cărare după moda europeană, stătea înfipt un pieptene de oţel, cumpărat de la prăvălia cu mărunţişuri; foarte politicos, nu-şi pierdea vremea flecărind — şi muncea conştiincios. Acum, de cînd ştiam cine este, ne şopteam între noi: „Si-

gur, nu era greu de ghicit. Un om mai de soi se cunoaşte îndată."

Cu toate acestea, maică-mea, după ce aflase originea bucătarului nostru şi ceea ce-l aştepta în viitor, începu să se lege de el pentru orice fleac. Cîteodată ţipa, scoasă din sărite: „Deocamdată încă nu eşti şef de trib, trebuie să-ţi cunoşti lungul nasului!" Iar el îi răspundea foarte liniştit, cu ochii lăsaţi în jos: „Am înţeles, nkosikaas."

Intr-o zi bucătarul ceru să fie învoit pentru o zi întreagă, nu pentru o jumătate de zi ca de obicei; voia să petreacă duminica acasă, în satul lui.

— Poţi să ajungi pînă acolo şi să te întorci în aceeaşi zi?

— Merg cu bicicleta, drumul nu-mi va lua mai mult de jumătate de oră, explică el.

Am urmărit în ce direcţie a plecat şi a doua zi am pornit să caut craalul lui. Eram sigură că tînărul negru era moştenitorul şefului de trib Mşlang. Un alt craal nici nu exista în apropierea fermei noastre.

Meleagurile înspre care pornise, dincolo de hotarele proprietăţii noastre, îmi erau necunoscute. Mergeam pe nişte cărări nemaiumblate de

mine, la poalele dealurilor pe care pînă atunci le întrezărisem doar ca o linie frîntă, pierdută în zările îndepărtate, mereu învăluite într-o ceaţă uşoară. Intrasem pe domeniile guvernamentale, pămînturi necultivate nicicînd de oameni albi. La început nu-mi puteam crede ochilor: căci de îndată ce păşisem dincolo de hotarele fermei noastre, mi se deschisese înaintea ochilor o privelişte cu totul neaşteptată. Vedeam o vale largă înecată în verdeaţă; un rîuleţ curgea scînteind în soare, păsări de apă zglobii se ridicau în stoluri deasupra trestiilor. Iarba deasă şi mătăsoasă îmi ajungea pînă la genunchi şi pîlcuri de copaci înalţi şi zvelţi îşi profilau coroanele pe cer.

Eram obişnuită cu altă privelişte la ferma noastră. Acolo, pe un sol arid, biciuit de vînturi şi spălat de ploi, creşteau pe o întindere de sute de acri, numai copaci chirciţi, lipsiţi de vlagă, care nu erau buni decît pentru ars în cuptoarele de la mine; vitele rumegau alene o iarbă săracă, iar urmele copitelor lor ce se întretăiau în diferite direcţii, se afundau tot mai adînc în pămînt, în anotimpul ploilor.

Locurile prin care treceam rămăseseră, însă, neatinse; din cînd în cînd dădeam cu ochii doar

de cîte uri semn crestat pe suprafaţa stîncilor de tîrnăcopul unui căutător de aur în trecere, sau descopeream urmele unui foc făcut de triburile de negri pornite în migraţiune, care poposiseră cîndva noaptea pe acele meleaguri. Trunchiurile despuiate ale copacilor stăteau mărturie că scoarţa lor fusese folosită pentru a aţîţa focul.

În dimineaţa aceea însorită, domnea o linişte adîncă, întreruptă doar de uguitul gutural al turturelelor. Umbrele scurte ale amiezii începeau să se zărească ici-colo pe iarbă; altminteri locurile erau inundate de lumina orbitor de galbenă a soarelui. În toată valea aceea verde şi largă, care semăna cu un parc, nu se afla ţipenie de om înafară de mine.

Trăgeam cu urechea la bătăile dese, ritmice, ale unei ciocănitoare, cînd simţii că mă cuprinde încetul cu încetul o senzaţie neplăcută de frig. Un fior îmi şerpui de-a lungul şirei spinării, scuturîndu-mă, apoi mă năpădi o fierbinţeală şi parcă un curent electric îmi încrîncenă trupul, răspîndindu-se de la rădăcina părului pînă-n vîrful degetelor. Simţeam cum se zbîrceşte pielea pe mine şi tremuram de frig, deşi eram scăldată în sudoare. „Am oare friguri ?"

mă întrebai, apoi privii îngrijorată în jur şi înţelesei deodată că nu frigurile mă chinuiau, ci frica. O senzaţie neobişnuită şi înjositoare mă cuprinse, un cîrcel de groază pe care nu-l cunoscusem încă niciodată. Nu, niciodată, în atîţia ani de hoinăreală prin împrejurimile fermei noastre, nu simţisem măcar o clipă ceva asemănător: la început fiindcă îmi dădeau curaj arma mea şi cîinii, mai tîrziu fiindcă învăţasem să fiu prietenoasă cu negrii care-mi ieşeau în cale.

Citisem în cărţi despre simţămîntul straniu care încleştează inima omului, în clipele cînd apriga măreţie şi tăcere a Africii, prosternată sub soarele ei veşnic, i se întipăresc dintr-o dată pînă-n străfundurile conştiinţei, strivindu-l sub povara lor. Se pare că în asemenea împrejurare, pînă şi glasurile păsărilor răsună ameninţător şi că o suflare aducătoare de moarte adie dinspre orice stîncă şi orice copac. Omul păşeşte atunci cu atîta băgare de seamă, de parcă fiecare mişcare a lui ar putea să trezească din adormire o putere străveche şi sumbră, ceva întunecat, uriaş şi năprasnic, în stare să se ridice fără veste spre a-i da o lovitură pe la spate. În faţa unui pîlc de copaci înfăşuraţi în reţeaua

lianelor îţi închipui că fiare sălbatice stau la pîndă în desişul frunzos, împiedicînd vederea unui rîu ce curge lin la vale, adunîndu-se în mici cataracte, ca să se reverse mai jos într-un lac ; parcă vezi aievea, păşind domol seara pe mal, bivolii la adăpat şi crocodilii care se ridică din apă şi apucîndu-i de boturile cărnoase îi tîrăsc în cavernele lor acvatice.

Groaza pusese de-a binelea stăpînire pe mine. Am înţeles de ce în tot timpul drumului întorceam mereu capul înapoi — mi-era teamă de un duşman neştiut şi fără chip, în stare să se furişeze şi să mă răpună pe la spate. Îmi aţinteam privirea asupra şirurilor de coline, dar şi acestea, văzute cu ochii spaimei, păreau că îşi schimbă înfăţişarea odată cu fiecare pas ce-l făceam. Chiar şi punctele cunoscute după care mă orientam de obicei, cum era muntele cel mare — care străjuia lumea mea de cînd mă ţineam minte — deveniseră de nerecunoscut. Înaintea mea, la poalele muntelui se deschisese ca printr-o vrajă o vale necunoscută, scăldată toată în soare. Nu puteam să mă dumiresc unde mă aflu. Mă rătăcisem. Cuprinsă de panică, mi-am dat seama că de la un timp stau frămîntîndu-mă pe loc, purtîndu-mi ochii de la copaci la soare, care şi

el, după cum mi se năzărea, începuse parcă să se mişte de-andaratelea spre răsărit, răspîndind o lumină tristă, gălbuie, de amurg. Credeam că zăbovisem foarte multă vreme ! Dar privind ceasul m-am convins că starea aceasta de spaimă absurdă nu durase decît vreo zece minute. Mai cumplită ca orice mi se părea însăşi absurditatea ei. Doar nu mă îndepărtasem de casă decît cel mult zece mile. N-aveam decît s-o iau înapoi de-a lungul văii şi m-aş fi pomenit lîngă gardul ce împrejmuia proprietatea noastră ; apoi, la poalele dealului se vedea strălucind acoperişul casei unui fermier vecin cu noi şi drumul pînă acolo nu dura mai mult de două ceasuri. Gîndul că eram gata să mă las cuprinsă de groază mă apăsa mai mult decît groaza însăşi. Am pornit cu îndîrjire înainte, cumpănindu-mă între două simţiri : pe de o parte mă dispreţuiam pentru spaima mea, iar pe de alta, ea îmi dădea ghes să lupt. Îmi simţeam toţi nervii încordaţi şi întorceam speriată capul în toate părţile. Mă sileam să nu mă gîndesc decît la satul în căutarea căruia pornisem la drum şi-mi închipuiam ce am să fac odată ajunsă acolo — dacă bineînţeles îl voi găsi, ceea ce nu era sigur.

Căutam să dibuiesc drumul pe ghicite, dar satul se putea ascunde oriunde, printre desişurile ce se întindeau pe sute de mii de acri în jur. Am înţeles că la spaima mea se adăugase şi fiorul apăsător al singurătăţii, pe care nu-l încercasem pînă atunci. Pustietatea aceea fără glas mă umplu deodată de o asemenea groază, încît abia mai putui mişca picioarele şi dacă în acel moment nu m-aş fi pomenit pe greabănul unui deluşor şi n-aş fi văzut la poalele lui satul negrilor — cred că m-aş fi lăsat păgubaşă şi m-aş fi întors din drum...

Intr-un luminiş tăiat printre copaci se zăreau cîteva colibe, acoperite cu trestie. De jur împrejur se întindeau tarlale frumos orînduite, semănate cu porumb, dovleci şi mei. Mai încolo, la umbra copacilor, păşteau cîteva vite. Prin faţa colibelor se foiau păsările de casă. Cîinii dormeau tolăniţi pe iarbă, iar caprele rupeau smocuri de verdeaţă, căţărate pe un deal ce se profila dincolo de întorsătura rîului care, în acea parte, ocolea satul ca un braţ îndoit pentru îmbrăţişare.

Coborînd mai aproape văzui că pereţii colibelor erau frumos împodobiţi cu ornamente din lut galben, roşu şi portocaliu, iar acoperişurile de

trestie fuseseră întărite frumos cu funii împletite din iarbă.

Nu semănau de loc cu clădirile de la ferma noastră destinate băştinaşilor — adăposturi vremelnice, maghernițe părăginite şi murdare, bune cel mult pentru nişte nomazi străini de locurile acelea.

Nu ştiam ce trebuie să fac mai departe. Deodată zării stînd pe un butuc rotund un pui de negru, gol puşcă, numai cu un şirag de mărgele albastre în jurul gîtului. Se juca cu o tigvă de bostan. Il strigai :

— Spune căpeteniei voastre că sînt aici.

Cu degetul cel mare băgat în gură, băieţelul mă privi cu ochi rotunzi, plini de uimire.

Am rămas locului cîteva clipe mutîndu-mă într-una de pe un picior pe altul. Craalul părea pustiu. In cele din urmă băieţelul fugi şi îndată după aceea se iviră cîteva femei cu veşminte largi de culoare deschisă ; aveau în urechi şi pe mîini felurite podoabe de bronz. Mă priviră tăcute, apoi întorcîndu-mi spatele începură să şuşotească între ele.

Intrebai din nou :

— Pot să văd pe căpetenia voastră, Mşlang ?

Era limpede că măcar numele rostit de mine

îl auziseră, dar nu înţeleseră ce vreau. Şi, la drept vorbind, nici eu nu prea ştiam.

În sfîrşit mă hotărîi; trecînd pe lîngă ele, am ocolit colibele şi am ieşit într-o mică poiană bătătorită. La umbra unui copac cu ramuri stufoase stăteau la taifas, cu picioarele strînse sub ei, o ceată de bătrîni, vreo doisprezece la număr. Căpetenia lor, Mşlang, stătea rezemat de trunchiul copacului şi bea apă dintr-o tigvă de dovleac, ţinînd-o cu amîndouă mîinile. Mă văzu, dar nici un muşchi nu tresări pe faţa lui. Am înţeles că nu e bucuros de venirea mea. Poate se simţea jignit fiindcă, fîstîcită cum eram, nu găsisem o formulă de politeţe potrivită împrejurărilor. Altceva era să ne întîlnim la fermă. Acolo, însă, nu se cuvenea să vin. La urma urmei, ce primire aşteptam? Doar nu veneam să stabilesc relaţii de prietenie cu băştinaşii, pe picior de egalitate, nici vorbă nu putea fi: aşa ceva era de neconceput. De altă parte, însuşi faptul că eu, o tînără fată albă, am străbătut singură cîmpia, era condamnabil — asta putea să-şi permită numai un bărbat alb. De altfel, în partea aceasta a desişurilor albii n-aveau trecere liberă, afară doar de funcţionari.

Stăteam pe loc, zîmbind prosteşte. În jurul meu se îmbulzeau femeile în veşmintele lor de culoare deschisă; vorbeau între ele şi feţele lor arătau nelinişte şi curiozitate. Iar în faţa mea stăteau bătrînii cu obrajii supţi, brăzdaţi de zbîrcituri, uitîndu-se la mine cu priviri bănuitoare şi duşmănoase. Satul rămăsese în stăpînirea bătrînilor, copiilor şi femeilor. Tineretul era plecat, muncea la fermele şi minele albilor. Numai doi tineri stăteau în genunchi lîngă bătrînul şef, dar nu erau aceiaşi cu cei pe care-i întîlnisem atunci pe drum. Pentru nevoile tribului, căpetenia trebuia desigur să se mulţumească numai cu munca acelora care vremelnic nu erau angajaţi la albi.

— Mica nkosikaas a ajuns departe de casă, rosti în cele din urmă bătrînul.

— Da — am încuviinţat eu — sînt departe de casă.

Aş fi vrut să spun: „Am venit să vă fac o vizită de prietenie, şefule Mşlang“, dar n-am avut curajul să rostesc aceste cuvinte cu glas tare. Simţeam că mă cuprinde o dorinţă stăruitoare să cunosc pe aceşti bărbaţi şi femei, să fiu primită cu prietenie în mijlocul lor; dar dorinţa mea se dovedi neputincioasă, căci vorbind drept, pornisem într-acolo mînată numai de curiozitate;

mi se năzărise să văd satul pe care avea să-l conducă într-o bună zi bucătarul nostru — tînărul modest, conştiincios, căruia îi cam plăcea să tragă la măsea duminica.

— Fii binevenită, fiica lui nkoss Giordan, spuse bătrînul şef Mşlang.

— Mulţumesc, răspunsei eu şi după asta nu îmi mai veni nimic în minte.

Se lăsă o tăcere stînjenită; între timp veni în zbor un roi de muşte şi începură să bîzîie în jurul meu, apoi vîntul clătină uşor copacul stufos şi verde, care prinse să-şi legene ramurile mlădioase deasupra capetelor bătrînilor.

— La revedere, reuşii să rostesc în cele din urmă. E timpul să mă întorc acasă.

— Bună dimineaţa, mică nkosikaas, mă salută bătrînul Mşlang.

Am părăsit în grabă satul care mă privise cu nepăsare, am lăsat în urmă colinele unde caprele păşteau urmărindu-mă cu ochii lor nemişcaţi ca de chihlimbar şi am coborît apoi prin crîngul de copaci înalţi şi maiestoşi spre valea înflorită, plină de verdeaţă, unde şerpuia rîul scînteietor sub soare, unde gungureau puzderie de turturele şi se auzea ciocănitoarea bătînd cînd şi cînd încetişor în scoarţa copacului.

Frica ce mă zguduise la ducere nu mai reveni şi odată cu ea pieri şi senzaţia apăsătoare de singurătate. În schimb, priveliştea desfăşurată înaintea ochilor mei căpătase o înfăţişare duşmănoasă, ciudată, învăluită într-un fel de apăsare rece, de nedomolit, care mă însoţea pas cu pas, uşoară ca fumul şi totuşi puternică ca un zid de piatră. Mi se părea că cineva îmi şopteşte la ureche: „Treci pe aici ca un distrugător". Mă întorsei acasă încet, cu sufletul pustiit: în ziua aceea am înţeles că aşa cum nu poţi să faci ca o ţară întreagă să ţi se aştearnă la picioare ca un cîine, nu ai voie să-ţi alungi din minte nici trecutul ei, să treci cu uşurinţă peste ceea ce simţi, declarînd cu zîmbetul pe buze: „Nici eu n-am putut face altfel, sînt şi eu o victimă".

*

O singură dată am mai avut prilejul să-l văd pe bătrînul şef de trib Mşlang.

Într-o noapte, caprele din craalul lui au călcat o mare parte din ogorul cu pămînt roşcat al tatălui meu. O întîmplare asemănătoare mai avusese loc numai o dată, cu mulţi ani în urmă.

Tatăl meu a pus la poprealǎ toate caprele și l-a înștiințat pe șeful de trib că trebuie să plătească despăgubiri, dacă vrea să le mai primească înapoi.

Bătrînul Mșlang a venit la noi spre seară, înainte de apusul soarelui. Arăta mult mai îmbătrînit, încovoiat de spate ; cu mantia sa aruncată regește pe un umăr, înainta greu, sprijinindu-se în toiag. Tata se așeză într-un jilț mare chiar în pragul casei noastre ; bătrînul se lăsă cu greutate pe vine în fața lui, iar cei doi tineri care-l însoțeau rămaseră în picioare, unul de-a dreapta sa, altul în stînga. Convorbirea a fost lungă și anevoioasă, căci tînărul care făcea pe tălmaciul nu cunoștea prea bine limba engleză, iar tatăl meu nu putea să vorbească în dialectul local. Cunoștințele lui nu mergeau mai departe de limbajul folosit la bucătărie.

După părerea tatii, pierderile cășunate în semănăturile lui se ridicau la nu mai puțin de două sute de lire sterline. Știind că nu va putea obține de la bătrîn atîția bani, se simțea în drept să rețină caprele. Pus în fața acestei situații, Mșlang repetă supărat de cîteva ori :

— Douăzeci de capre ! Poporul meu nu poate să piardă douăzeci de capre. Noi nu sîntem atît

de bogați ca nkoss Giordan ca să pierdem dintr-o dată douăzeci de capre !

Tata socotea că nici el nu era bogat ; dimpotrivă, cît se poate de sărac. Ii arătă cu aprindere că suferise o pierdere prea mare pentru el și că are tot dreptul asupra caprelor.

In cele din urmă, atmosfera s-a încins într-atît încît a fost chemat de la bucătărie fiul căpeteniei și i s-a poruncit să facă pe interpretul. Tata își exprima furtunos indignarea, în limba engleză, iar bucătarul nostru tălmăcea repede cele spuse de el, astfel că bătrînul a putut să-și dea seama cît de mîniat era tata. Tînărul vorbea fără să manifeste nici un fel de emoție, mecanic, cu ochii lăsați în jos, dar linia umerilor lui, încordată dușmănos, îl dădea de gol, trăda sentimentele lui adevărate.

Soarele scăpăta spre apus, cerul se învăpăiase de culorile asfințitului, văzduhul răsuna de cîntecele de sfîrșit de zi ale păsărelelor, iar vitele, mugind blînd, pășeau încet prin fața noastră spre adăposturile lor de noapte. La ceasul acela, cînd Africa e mai frumoasă ca oricînd, în pragul casei noastre se desfășura jalnica scenă care nu avea să aducă nimic bun vreuneia din părți.

In cele din urmă tatăl meu rosti :

— Să nu mai lungim vorba. Caprele rămîn la mine.

Bătrînul şef de trib izbucni în limba lui:

— Asta înseamnă că poporul meu va flămînzi la venirea timpului secetos.

— Dacă vrei — du-te şi te plînge poliţiei, aruncă tata cu o licărire de triumf în ochi.

După asta nu mai era într-adevăr nimic de spus.

Bătrînul rămase tăcut, cu capul plecat, cu degetele de la mîini răsfirate neputincios pe genunchii costelivi. Insoţitorii lui îl ajutară să se ridice, şi cîteva clipe el rămase în picioare în faţa tatălui meu, cu ochii aţintiţi în ochii lui. După aceea rosti o frază lungă, dar de astă dată cu un aer hotărît, semeţ şi rece. Apoi se întoarse şi o luă la drum, spre satul lui.

— Ce-a spus? întrebă tata pe bucătarul nostru.

Acesta zîmbi încurcat, ocolindu-i privirea.

— Ce-a spus? stărui tata.

Tînărul negru se îndreptă din şale, dar tăcea mereu, cu sprîncenele încruntate. In cele din urmă rosti:

— Tatăl meu a spus aşa: tot pămîntul despre

care spuneţi că e pămîntul vostru este pămîntul lui, aparţine poporului nostru.

Spunînd aceste cuvinte, se îndreptă şi el spre desiş, urmîndu-şi părintele. De atunci nu l-am mai văzut niciodată.

Bucătarul care-l înlocui era un emigrant din ţinutul Nyasauland şi n-avea nici o perspectivă de a ocupa cîndva o demnitate.

Cînd *policemanul* care-şi făcea raidul obişnuit prin ţinut veni şi pe la noi, tata îi povesti această întîmplare. Omul legii spuse, ca în treacăt:

— Acest craal n-are nici un drept să mai rămînă aici. Era vorba de mult să fie mutat în altă parte. Nu ştiu de ce nimeni n-a avut încă grijă de asta. Am să vorbesc cu comisarul care se ocupă cu treburile băştinaşilor. Tot aveam de gînd să-l vizitez duminică pentru o partidă de tenis.

Puţin timp după aceea am auzit că bătrînul Mşlang şi tribul lui au fost alungaţi cu două sute de mile mai spre răsărit, într-un ţinut rezervat anume pentru băştinaşi. Pămînturile guvernamentale urmau să fie puse la dispoziţia coloniştilor albi.

Cam la un an după asta m-am dus din nou să văd satul bătrînului şef de trib. Domnea pustiul

pe acolo. În locul colibelor, se vedeau grămezi de lut roşu : colibele se prăbuşiseră la pămînt, săpate de termite. Deasupra lor zăceau mănunchiuri lungi de trestie putrezită. Numai dovlecii creşteau în voie şi curpenii lor se întinseseră peste tot, peste tufişuri, peste ramurile de jos ale copacilor. Tigvele mari, aurii, se rostogoleau sub picioare, sau atîrnau pe ramuri. Era un adevărat imperiu al dovlecilor. Porniseră să cucerească pădurea. Abia din loc în loc vedeai răzbind printre vrejuri iarba tînără, de un verde proaspăt.

Emigrantul european care va avea norocul să primească locuri de ţarină în această vale verde şi roditoare va descoperi cu uimire (fireşte, dacă va cultiva bucata lui de pămînt) că în lanul semănat cu porumb, strujenii ajung să crească pînă la o înălţime de cincisprezece coţi, îndoindu-se sub greutatea ştiuleţilor, şi se va mira singur ce filon aducător de bogăţii i-a căzut în mînă !

ALFRED COPPARD

CINCIZECI DE LIRE

*

CONTRIBUŢIE LA „CAUZA COMUNĂ“

După ceai, Philip Rapton și Eulalia Burns au stat să chibzuiască asupra situației lor materiale, cu adevărat de plîns.

Rapton era un ziarist londonez ratat. Un individ slab, adus de spate, căruia îl plăcea să facă pe filozoful și interesantul, vorbind de „ghinioanele" lui. Scria articole despre „impozitul unic", „regimul alimentar rațional", despre „fatalitatea care urmărește cutare sau cutare lucru", ori despre „sensul autentic al cutărui sau cutărui lucru". Toate articolele erau ticluite cu o conștiinciozitate lipsită de duh, și purtau iscălitura Ph. Steeck Rapton.

Eulalia era o șatenă vioaie, impulsivă și fără nici o inclinație spre filozofare. Făcuse de toate în viața ei de pînă atunci: fusese rînd pe rînd modistă, vînzătoare, chelnăriță, apoi avusese o slujbă oarecare la un bar. Ph. Steeck Rapton o „agățase", cum s-ar zice, într-un moment cînd ea rătăcea prin Londra fără un ban în pungă, ba chiar fără pungă și el se mira singur că după atîtea luni n-o părăsise încă.

— Nu înțeleg nimic! A naibii fată!

Lolly trebăluia cu chibriturile pe lîngă șemineul de gaz; odată cu venirea serii se făcea de obicei foarte frig în caturile de sus, cu toate că abia începuse luna septembrie. Locuința lor era la etajul al cincilea. Vorba cîntecului: *„O, o, cincisprezece mii de trepte!"* De la fereastră puteai vedea, dincolo de coșurile caselor, strălucind luminile din Holborn, puteai auzi clopoțeii și claxoanele autobuselor. Asta era singura lor mîngîiere.

— Stinge gazul! sau caută să faci flacăra mai mică! zbieră Philip.

Gazul răbufni cu o pocnitură grozavă. Lolly, care stătea în genunchi în fața șemineului, scăpă cutia cu chibrituri și rosti „drace!" cu același ton cu care ar fi spus „bună dimineața" lăptăresei.

— Nu trebuie să te bagi, înțelege ce-ți spun! mormăi Rapton. Din cauza ta o să sărim odată în aer, la toți dracii.

Cu Lolly puteai să te aștepți oricînd la de-astea. Așa-i ea, ce vrei? Mereu face boroboațe; ba irosește gazul, ba pune tone întregi de zahăr într-un pahar cu ceai, ba una... ba alta... Zi-i Lolly și pace!

In primele zile ale vieții lor în comun — începută atît de neașteptat și într-un mod oarecum nepermis, cu șase luni în urmă — farmecele tăinuite și naivitatea lui Lolly îl încîntaseră prin neprevăzutul lor: ba răzbeau la vedere strălucind într-o lumină vie, ba mocneau, răbfunind apoi cu puteri noi. In universul lui Rapton, Lolly nu era o stea oarecare, ci un întreg conglomerat de nebulozități enigmatice.

Camera în care locuiau nu era prea grozavă; mică de tot, dar în schimb foarte înaltă. O țeavă subțire de gaz se avînta din tavan spre mijlocul feței de masă, încercînd parcă să-și dea seama dacă e de culoare roz, galbenă sau castaniu-gălbuie — ceea ce într-adevăr era greu de ghicit; descoperind însă că oricare ar fi fost

culoarea ei, fața de masă era împodobită halandala cu zeci de pete de vin, și că pe ea se îngrămădeau o mulțime de plicuri mari, țeava de gaz, dezgustată și furioasă făcea o cotitură bruscă, luînd-o într-o parte, și-și scotea limba ei de foc abia în fața unei reproduceri după *Mona Lisa*, care atîrna deasupra șemineului.

Plicurile ajunseseră o adevărată tortură pentru Lolly: ele oglindeau sinistru și respingător ceva mai presus de înțelegerea ei. Întotdeauna zăceau cîteva aruncate vraiște pe masă, sau răspîndite prin toate colțurile camerei. În ele se aflau manuscrisele refuzate de redactorii de gazete, fără să fi fost citite. Era sigură că ei n-au putut să le citească atît de repede, chiar dacă ar fi voit. Și iată că lucrurile ajunseseră la un punct, cînd, așa cum spunea Lolly, trebuia de pus ceva la cale.

Rapton încercase de toate. Scria fără întrerupere, zile și nopți de-a rîndul, dar toate proiectele lui se ofileau înainte de a înflori. Manuscrisele veneau înapoi cu poșta de dimineață, de amiază și seară, nepoftite ca zăpada vara. Rapton se simțea zdruncinat, descumpănit, chinuit, dar nu se pricepea să facă nimic altceva.

În afară de pornirea imperioasă care-l îndemna să scrie, nu mai era bun de nimic — absolut nimic. Lolly știa bine asta. Și uite că tocmai pe el îl prigoneau redactorii cu atîta stăruință, cu atîta îndîrjire prostească.

Trecuseră multe săptămîni de cînd nu mai prînziseră ca oamenii. Uneori se întîmpla să facă rost de ceva bun și gustos și atunci mîncau în tăcere, mestecînd rar, cu desfătare, pînă la ultima fărîmitură. După cum socotea Lolly, însă, deocamdată nu mai exista nici o speranță ca să le mai pice vreodată în viață o masă bună.

Dar mîndria lui Philip punea vîrf la toate. Nu se putea hotărî niciodată să ceară cuiva să-l ajute. Și asta nu doar pentru că mîndria l-ar fi împiedicat să primească un ajutor în cazul cînd i l-ar fi oferit cineva. Dacă i-ar fi venit numai ajutorul, de oriunde, l-ar fi primit cu dragă inimă! Dar era stăpînit de acea mîndrie lașă, care îl silește pe om să se închidă în el. Nu cerea de la nimeni nimic, și ca un animal rănit își ascundea mizeria de ochii lumii. Numai Lolly știa cît o duce de greu, și se întreba de ce nu vedeau asta și alții, în primul rînd scîr-

prilejul să-l înfunde. Şi prilejul se iveşte. Aldo e de santinelă într-o noapte la pulberărie şi i se întîmplă un lucru aproape la fel cu cel care mi s-a întîmplat mie cînd făceam armată la Torino. Se apropie de post sergentul Colla căruia Aldo îi cere parola şi el nu vrea să răspundă, ba se apropie încă şi mai mult nenorocitul şi atunci Aldo îl somează să stea. El nu se sinchiseşte de fel şi înaintează. Aldo trage şi-l răneşte la o mînă.

Cazul ajunge în faţa colonelului care îl pedepseşte pe sergent, dar dă şi lui Aldo cincisprezece zile de carceră. Nevasta colonelului, însă, care avea pentru Aldo foarte multă preţuire, îl întreabă pe bărbatu-său: „De ce l-ai vîrît pe Cervi în închisoare care e nevinovat?" Colonelul se răzgîndeşte şi-l liberează pe Aldo. Dar sergentul Colla, care avea importante legături fasciste, îl reclamă pe colonel Înaltului Comandament. Şi Aldo e trimis în judecată la Triest. I se dă cinci ani pentru vina de a fi tras împotriva unui superior, iar în apel i se reduce pedeapsa la trei ani.

Dar şi aceşti trei erau prea mult pentru noi. Am luat atunci hîrtie şi condei şi am scris regelui. „Fiul meu, zic, n-a făcut decît să respecte ordinele şi s-a comportat aşa cum trebuie să se comporte un ostaş credincios consemnului, prin urmare maiestatea sa să-l graţieze". Iau scrisoarea şi-o dau unui avocat din oraş ca el să

facă ceea ce trebuie. Avocatul îmi cere douăsprezece mii de lire, sumă foarte însemnată pe atunci, totuşi găsesc şi banii ăştia căci, oricît ai cheltui pentru copii, nu-i niciodată prea mult. Încep să aştept, dar văd că nu-mi vine nici un răspuns nici de la rege, nici de la nimeni altul şi atunci mă duc iar la avocat care dă vina pe birocraţie şi-mi spune să scriu altă scrisoare. Scriu alta şi aştept iar o lună şi tot aşa ajung să scriu a patra scrisoare, iar fiul meu tot în închisoare e şi eu mereu cu alţi bani la avocat. Încep atunci să cad la bănuială şi-i cer avocatului să-mi spună adevărul de ce nu primesc nici un răspuns şi dacă există vreun motiv. Avocatul face pe misteriosul şi-mi zice: „Uite ce e, Cervi, pînă acum nu ţi-am spus, dar să ştii că nu e nimic de făcut cu scrisorile acestea, deoarece am aflat că fiul tău are o purtare proastă în închisoare". Avocatul nu prea era isteţ dacă n-a găsit să născocească altceva mai de crezut. Se vedea cît de colo că nu-l cunoaşte pe băiat şi că nu-şi dădea seama că el nu putea avea o purtare proastă. Eu însă n-am zis nimic şi m-am apucat să fac o scrisoare directorului închisorii din Gaeta. Acesta mi-a răspuns imediat, înştiinţîndu-mă că fiul meu are o purtare din cele mai bune şi că el n-a scris niciodată că ar fi nedisciplinat. Mi-am dat seama atunci că e ceva necurat în toată afacerea şi m-am dus la Oficiul Poştal unde cunoşteam un impiegat anti-

deodată — arăta cu totul descumpănit. O, dacă aşa vrei, atunci pleacă, te rog chiar, pleacă!

Phil se ridică în picioare luîndu-şi o expresie tragică, îi luă mîinile într-ale sale şi le mîngîie plin de duioşie.

— Nu fii prostuţă, Lolly; e o strîmtorare trecătoare, atîta tot. Am cunoscut eu şi timpuri mai grele, dar de obicei aşa ceva nu durează mult. În cele din urmă întotdeauna pică ceva, tot se iveşte vreo şansă. Aşa o ducem, cînd bine, cînd rău, totuşi precumpăneşte binele. Înţelege asta!

— Nu pot să stau aşa, să aştept o veşnicie binele. Aproape că nu mai cred în el, nu l-am văzut niciodată, nu l-am simţit niciodată. Aş putea să încep să fur, să mă vînd, sau să fac ceva şi mai rău, ca să-mi fac rost de bani. Dar în ce stă folosul binelui dacă nu te alegi cu nimic de pe urma lui?

— Stai, stai! începu Rapton să se bîlbîie, şi în ce crezi că stă folosul răului dacă nici el nu ne dă nimic?

— Am vrut să spun că... începu Lolly.

— N-ai vrut să spui nimic, fetiţa mea.

— Am vrut să spun că atunci cînd n-ai de ales, n-are nici o noimă şi nu ne ajută la nimic să faci morală sau să trăncăneşti într-una despre mîndrie. O, dragul meu — Lolly se strecură mai aproape de el şi se lipi de pieptul lui — nu vorbesc de tine, tu eşti totul pentru mine. De aceea sînt şi aşa furioasă pe ăia, că se poartă urît cu tine! Mereu noi lovituri, una după alta şi nici o mîngîiere. Aşa o să fie şi de acum încolo, presimt eu că nu se va schimba nimic şi mă apucă groaza.

— Las-o baltă! Şi Rapton o sărută, căutînd s-o înduplece: doar ea era iubita lui. Cînd viaţa e nedreaptă cu noi — declară el — chiar şi visurile noastre capătă culorile negre ale nenorocirii, ale durerii şi ale răului. Eu, de pildă, am cîteodată o vedenie stranie — nici nu ştiu cum îmi vine — că voi fi spînzurat odată. Da, da, spînzurat, cu toate că nu ştiu şi nu înţeleg pentru ce ar putea să mă spînzure. Iar alteori, închipuieşte-ţi, am o presimţire cu totul de altă natură, anume, că am să ajung odată — cine crezi tu? — primul ministru al Angliei! Ei, ce să faci, logica se dovedeşte aci cu totul inutilă! Dar ştiu bine ce aş avea de făcut în cazul ăsta; am planurile mele, mi-am şi întocmit o listă de membri ai guvernului. Da, aşa stau lucrurile!

Lolly era însă hotărîtă să plece de la el, să-l

lase pentru un timp că să-şi cîştige singură existenţa. Cînd situaţia lui se va îndrepta, se va întoarce. I-o spuse pe şleau. Nişte prieteni îi făgăduiseră să-i găsească ceva de lucru.

— Totuşi, ce ai de gînd să faci, Lolly? Eu...

— Plec la Glasgow, anunţă ea.

— Glasgow? Se spun nişte lucruri despre Glasgow! Ferească dumnezeu!

— Am prieteni acolo, urmă cu încăpăţînare Lolly şi se aşeză pe rezemătoarea fotoliului. Le-am scris săptămîna trecută. Mi-au răspuns că pot oricînd să-mi găsească de lucru şi să trag la ei cînd vin. M-au îndemnat să plec numaidecît, mi-au trimis şi bani de drum. Cred că trebuie să plec...

— Asta înseamnează că nu mă mai iubeşti, gemu Rapton.

Lolly îl sărută.

— Spune-mi, mă iubeşti cu adevărat? Spune-mi!

— Da, dragul meu — şopti Lolly — sigur că te iubesc.

O nelinişte ciudată puse stăpînire pe Philip Rapton: posomorît, o dădu la o parte cu mîna. Părea că o învinuieşte: iată ce devenise dragostea lor furtunoasă de odinioară!

Lolly se uită lung în ochii lui, apoi spuse duios:

— Iubitule, nu fi trist, nu pune toate la inimă. Aş fi gata oricînd să te urmez pînă la capătul pămîntului...

— Nu, nu e nevoie pînă la capătul pămîntului, interveni cu gîndul aiurea Rapton.

Văzînd că ea îi zîmbea cu indulgenţă, îşi întregi răspunsul cu un hohot diabolic, apoi se cufundă din nou în fotoliu. Lolly se ridică şi începu să umble încolo şi încoace prin odaie, fără rost, pînă ce el se hotărî să vorbească din nou:

— Prin urmare te-ai şi săturat de mine?

Lolly se repezi numaidecît spre el şi se cinchi lîngă fotoliul lui.

— Dacă m-aş sătura de tine, Phil, m-aş omorî.

Păru că nici n-a auzit-o, cufundat în obida lui.

— Ce să-i faci, aşa trebuia să se sfîrşească. Dar să ştii că te-am iubit ca un nebun...

Lolly începu să plîngă, rezemată de umărul iubitului ei, care răsucea distrat o şuviţă din părul ei castaniu, de parcă ar fi fost brelocul de la lanţul lui de ceas.

— Trebuie să-ţi fac o mărturisire: m-am gîn-

dit că am putea să ne căsătorim, de îndată ce-mi vor merge mai bine treburile.

— Am să mă întorc, Phil — ea se alipi cu duioşie de el — ai să mă chemi şi mă întorc pe dată.

— Va să zică e adevărat că pleci?

— Da, spuse Lolly.

— Nu trebuie să pleci!

— N-aş pleca, dacă... dacă ai avea măcar ceva în perspectivă. Dar după cum stau lucrurile, eu trebuie să plec, să nu mai fiu o povară pentru tine. Înţelegi, Phil, dragule?

— Nu, nu trebuie să pleci. Nu sînt de loc de acord cu asta. Pot să-ţi spun doar atît, că te iubesc, Lolly. Asta-i tot şi vreau, fireşte, să rămîi.

— Dar ce o să facem?

— Eu... nu ştiu. S-ar putea întîmpla să pice deodată ceva ca din cer. Dar noi doi trebuie să rămînem împreună. N-ai să pleci.

Lolly suspină: „Vai, ce prost e!" Dar Rapton începu să-şi tălmăcească în sinea lui faptul jignitor că ea se gîndise să întreprindă acest pas fără ştirea lui, că nu i-a spus nimic despre intenţia de a se muta la Glasgow. Are pînă

şi banii de drum! Asta-i ca şi cum ar fi plecat! Da, fără îndoială, totul s-a sfîrşit.

— Cînd ai de gînd să pleci?

— Nu aşa curînd. Cam peste două săptămîni.

— Dumnezeule! gemu Rapton.

Da, totul se sfîrşise între ei. Niciodată nu-i trecuse prin minte că lucrurile se vor sfîrşi astfel, că ea va fi aceea care-l va părăsi. Închipuirea lui ticluise o scenă emoţionantă, în care — cu demnitate şi cu un fin umor — el îi va spune că... E adevărat că nu găsise încă toate cuvintele ce ar fi trebuit să i le spună atunci, dar îşi imaginase foarte bine cum vor sta, ce-şi vor spune... Şi iată că Lolly şi-a făcut rost de bani de drum pînă la Glascow şi e cu toate gîndurile îndreptate spre Glascow, încît s-ar putea spune că a şi pornit într-acolo! Ce naiba mai faci cu demnitatea şi cu umorul fin... La drept vorbind era furios; jignit şi furios la culme; revoltat pînă în adîncul sufletului. Rosti însă cu o linişte posomorîtă în glas:

— Am avut parte în viaţă de atîtea nenorociri, încît cred c-o voi suporta şi pe asta.

Arăta mîhnit, tragic chiar.

— Dragul, scumpul meu Phil, doar pentru tine fac asta.

Rapton rînji batjocoritor:

— Întotdeauna sîntem înclinaţi să înfrumuseţăm adevăratele porniri ce hotărăsc faptele noastre. Natura îşi bate joc de noi. E limpede că te-ai plictisit de mine şi pentru asta nu te pot condamna.

Eulalia era atît de mişcată, încît nu-i rămînea altceva decît să izbucnească din nou în plîns. — Cu toate acestea, îi înştiinţă pe prietenii din Glascow că va sosi la ei în ziua stabilită.

A doua zi spre seară, în timp ce Eulalia se afla singură acasă, veni o scrisoare pe numele ei. Era invitată să treacă pe la biroul unui avocat din Cornhill. O rază de nădejde se strecură în sufletul tinerei femei. Poate că i se oferă de lucru şi ar putea să rămînă la Londra?! Dacă ar fi aşa ar primi oferta fără să mai stea pe gînduri. Philip n-are decît s-o judece după aceea, dacă a făcut bine sau nu.

Dar în biroul avocatului din Cornhill o aştepta altceva; o veste într-adevăr extraordinară. Intrînd, arătă invitaţia unui băiat, curierul biroului: un tip cu un nas abia vizibil, aidoma unui buton de sonerie, şi aproape fără unghii la degete. Băiatul o conduse numaidecît la un domn în vîrstă care avea unghii foarte lungi şi un nas uriaş. La rîndul lui, acest domn cu nas lung o petrecu, zîmbind amabil, pe treptele unei scări care ducea spre bîrlogul întunecos al unui gentleman cu păr rar, cărunt, şi cu faţa galbenă ca o foaie de pergament. După ce îi puse cîteva întrebări referitoare la „istoricul" familiei ei — părea foarte satisfăcut şi de loc mirat de răspunsurile primite — gentlemanul cu obrajul galben îi împărtăşi o veste uluitoare: anume că are drept la o moştenire în valoare de optzeci de lire sterline, moştenire care i-a fost lăsată de o mătuşă răposată de curînd, despre existenţa căreia Lolly uitase cu totul. Rămăseseră de îndeplinit numai unele formalităţi, ca stabilirea identităţii şi altele asemănătoare, apoi, cam peste o săptămînă, după cum făgăduia acelaşi gentleman, ea urma să intre în posesia moştenirii.

Părăsind biroul avocatului, Lolly ieşi în strada plină de zgomot şi străbătu drumul pînă la Holborn plutind într-o încîntare fericită, o stare de extaz, care deodată te face să vezi viaţa neînchipuit mai bogată, să simţi că-ţi vine de o mie de ori mai uşor să respiri, cînd

fiecare mişcare devine un izvor de bucurii şi fiecare gînd aduce desfătare. Avea să-i dea toţi banii lu Philip şi, dacă el va ţine într-adevăr cu tot dinadinsul, se va şi mărita cu el. În orice caz, îşi va pune deoparte zece lire, pentru ea. Celelalte şaptezeci de lire le vor ajunge pentru... dar nu e cu putinţă să stabileşti pentru cît timp le vor ajunge aceşti bani. Îşi vor putea îngădui să se odihnească, vor pleca împreună undeva afară din oraş, Philip e doar atît de obosit, bietul de el. Dar ar fi mai bine, poate, să nu-i spună nimic pînă ce această sumă miraculoasă nu va ajunge în mîinile ei. Nu poţi fi niciodată sigur de nimic în viaţă, mai cu seamă cînd e vorba de bani. În ultimul moment poate să se întîmple ceva groaznic, poate i se vor smulge banii din mîini, cine ştie! O, ar înnebuni dacă i s-ar întîmpla aşa ceva!

Iată de ce, timp de cîteva zile, Lolly păstră cu străşnicie secretul ei extraordinar.

Gîndul despărţirii apropiate îi provocase lui Rapton o stare de tristeţe dureroasă, cu adevărat mişcătoare.

— Eulalia — îi mărturisi el (începuse să o cheme numai pe numele ei întreg) — Eulalia, am trăit cu tine zile nespus de frumoase, zile

minunate, care nu se vor mai întoarce niciodată!

Cînd îl auzea vorbind aşa, ea plîngea, dar continua să păstreze în adîncul sufletului secretul ei încîntător. Nu odată îi trecu prin minte ideea că mîndria proastească a lui Philip îi va sta împotrivă şi de data asta; ar fi în stare să nu primească banii. Prostul ăsta de Philip, of, că tare-i prost! Desigur, altfel s-ar petrece lucrurile dacă ar fi căsătoriţi. Atunci Philip, bineînţeles că ar lua banii ăştia. Şi de drept ar fi banii lui. Va trebui să născocească un truc, ca să-i preîntîmpine şovăielile. Ar fi nespus de plicticos, să-l vadă şovăind, deşi tocmai asta făcea ca Philip să fie un om atît de nobil. Nu s-ar găsi mulţi bărbaţi pe lumea asta care ar refuza să primească bani de la femeia cu care trăiesc.

Şi iată că peste o săptămînă fu chemată din nou la biroul avocatului din Cornhill, şi primi acolo din mîna gentlemanului cărunt un cec în valoare de optzeci de lire sterline asupra „Băncii Angliei," „la ordinul Eulaliei Burns". Miss Burns dorea să primească fără întîrziere banii ce i se cuveneau, de aceea funcţionarul mai în vîrstă şi cu nas lung fu însărcinat s-o în-

soțească pînă la „Banca Angliei“, situată în apropiere și s-o ajute să încaseze banii.

— O misiune foarte plăcută! exclamă acest domn, în timp ce traversau o străduță din spatele palatului Bursei.

Miss Burns îi zîmbi cu recunoștință și el începu să-i povestească despre plocoanele cu care soarta îi fericise pe neașteptate și pe alții, în răstimpul de cînd se afla în serviciul avocatului — și încă sume enorme, căci era vorba de persoane foarte sus-puse. Ascultîndu-l, Lolly trase încheierea că avocații Blackbin, Carp și Ranson trebuie să fie distribuitorii universali ai darurilor divine.

— Eu personal — adăugă funcționarul după ce termină de tușit, căci suferea pesemne de o inflamație cronică a căilor respiratorii superioare — eu personal n-am primit încă un astfel de dar și nici nu cred că voi primi vreodată. Dar dacă s-ar întîmpla să-mi pice așa ceva, știți ce-aș face cu banii?

Tocmai atunci, însă, intrară sub portalul băncii. In agitația care o cuprinsese, Lolly uită să-și mai întrebe însoțitorul cum ar dispune el de moștenire și astfel pierdu, poate, o informație prețioasă. După ce strecură în poșetă o bancnotă de cincizeci de lire și șase hîrtii de cîte cinci lire, ură toate cele bune funcționarului cu nas lung, care îi strînse mîna cu căldură și o încredință că firma Blackbin, Carp și Ranson va fi încîntată s-o servească oricînd și în orice chestiune. Lolly se avîntă apoi pe stradă, zburînd ușoară ca o păsărică, pînă simți că i se taie respirația. Se pomeni drept în fața unui birou de copiat acte. Intră ca o furtună înăuntru și puse o foaie de hîrtie în fața unei funcționare cu chipul zeiței Hebe[1] care bătea ceva la mașină.

— Vă rog, transcrieți-mi asta, o rugă Lolly.

Frumoasa de la mașina de scris citi nota și privi cu luare aminte pe fericita moștenitoare.

— Nu e nevoie de nici o adresă — explică Lolly — scrie te rog pe o hîrtie obișnuită.

Peste cîteva minute primi foaia frumos scrisă la mașină și pusă într-un plic, plăti taxa și se grăbi spre sediul unui birou de comisionari. Aici scrise pe plic, cu litere înadins întortocheate, numele primitorului: Domnului Ph. Steeck Rapton, și adresa de la Holborn. Apoi reciti scrisoarea:

[1] In mitologia greacă — zeița tinereții veșnice (n. r.).

„Scumpe domn,

Ca mulți alți cititori, am o admirație nemărginită pentru talentul dumneavoastră literar. De aceea vă rog să primiți această dovadă concretă de admirație din partea unui cititor permanent al articolelor dumneavoastră, care din motive strict personale dorește să rămînă anonim.

Al dumneavoastră sincer
Binevoitor."

Păturind frumos împreună bancnota de cincizeci de lire și scrisoarea, le băgă în plic. Funcționarul firmei dădu scrisoarea unui băiat în uniformă. Lolly se arătă întrucîtva neliniștită : băiatul părea prea mic și neserios ca să i se poată încredința suma de cincizeci de lire.

Apoi ieși din biroul agenției, schimbă una din hîrtiile de cinci lire și se ospătă cu un prînz; plăti o jumătate de coroană, dar făcea. O, ce fermecătoare, ce minunată devenise Londra !

Plecarea ei era hotărîtă peste două zile. Trebuia să scrie de îndată prietenilor ei din Glasgow că s-a răzgîndit, că a izbutit să-și facă un rost la Londra. Ce bine că s-a întîmplat așa, minunat de bine ! Diseară Phil o va invita desigur să ia masa în oraș, la un restaurant mai ca

lumea și apoi vor merge la teatru. La drept vorbind, nu prea voia să se cunune cu Phil, se simțea foarte bine și așa, dar dacă el va stărui totuși, nu se va lăsa prea mult rugată. Vor pleca afară din oraș pentru o săptămînă întreagă. Ce minuni fac uneori banii ! Adevărate minuni ! Se uită în jurul ei. Fără îndoială că nici una din femeile care treceau pe acolo, oricît de bine ar fi fost îmbrăcate, nu aveau în poșetă treizeci de lire.

La amiază, în timp ce se întorcea acasă, înțelese deodată cît se poate de limpede că entuziasmul ei n-ar avea nici un rost : trebuia să fie liniștită ca de obicei, supusă, pentru că altfel el ar ghici înșelătoria. Urcă în goană scara, dar intră apoi în cameră foarte țeapănă.

Și atunci îl văzu pe Rapton stînd la fereastră, cu umerii îndoiți, cu capul în jos, ca un cal trudit de muncă. Lolly nu mai putu să se stăpînească, se repezi la el și-l îmbrățișă strigînd:

— Dragule !

— Ei, ei, zîmbi el.

— Te iubesc atît de mult, Phil, dragul meu !

— Dar... mă părăsești !

— O nu ! răspunse ea hotărît. Nu te părăsesc, asta nu !

— Atunci e bine. Rapton strînse din umeri, dar chipul i se însenină.

Nu pomeni nimic despre cele cincizeci de lire (poate nu i se aduseseră încă sau el îi pregătea vreo surpriză).

— Să mergem să ne plimbăm, e o zi minunată, propuse Lolly.

— Parcă n-aş avea poftă, răspunse el. Se întinse şi căscă. E timpul parcă să bem ceaiul, nu-i aşa?

— Bine, dar... Lolly era gata să-i spună că ar putea să bea ceai undeva în altă parte, dar îşi luă seama la timp: Da, aşa e. E vremea să bem ceaiul.

Astfel că rămaseră acasă să bea ceai. Apoi Rapton îi spuse că s-a înţeles cu cineva să se întîlnească în seara aceea. Şi plecă, lăsînd-o pe Lolly supărată şi buimăcită. De ce nu pomenise nimic despre cele cincizeci de lire? Dar dacă scrisoarea ei nimerise cumva la o altă adresă?

Fu de ajuns să i se nască în minte bănuiala, ca Lolly să creadă că într-adevăr aşa este şi că se întîmplase ceva cît se poate de tragic: probabil că scrisese greşit adresa de pe plic. Bănuiala deveni în curînd o convingere de nezdruncinat.

Scrisese desigur numărul 17 în loc de 71. Apoi îi veni în minte că nu scrisese pe plic Londra ci Glasgow. Oh, dacă ar fi aşa, ar fi groaznic! Dacă s-a şi găsit cineva care să se bucure de cele cincizeci de lire?

Temerile ei nu se potoliră în acea seară, deşi alergase într-un suflet la agenţia comisionarilor. Băiatul căruia i se încredinţase scrisoarea ei plecase acasă şi putea fi întrebat numai a doua zi dimineaţa. Pe dată, Lolly nu mai avu nici o îndoială că băiatul era acela care încurcase lucrurile: nici nu era de mirare, îl văzuse doar cu cîtă uşurinţă luase în mînă o scrisoare atît de importantă! Lolly n-avusese niciodată încredere, şi cu atît mai puţină va avea de acum înainte, în astfel de băieţandri fluşturatici, cu părul strălucind obraznic de briantină şi şapca pusă ştrengăreşte pe-o ureche şi care fluieră mereu, parcă dinadins ca să te scoată din sărite. Ardea de dorinţa să întrebe unde locuieşte ştrengarul, dar nu se putu totuşi hotărî, deşi voia cu disperare să-i afle adresa. Nu îndrăzni să întrebe, fiindcă ar fi însemnat să se lase pradă unui sentiment de care era foarte conştientă, deşi se ruşina să-i spună pe nume. „Trebuie să te ţii tare, Lolly: nimic, nici chiar curiozitatea, să nu pună stăpînire pe tine."

Se grăbi să se întoarcă acasă, cu toate că graba asta nu-i prea stătea în obicei, iar acum nici n-avea pentru ce să se grăbească. Acasă scrise cîteva rînduri prietenilor din Glasgow. Apoi îi veni în minte să nu expedieze scrisoarea în ziua aceea; mai bine să aştepte pînă dimineaţă cînd va afla ce a făcut comisionarul ăla mic şi scîrbos cu scrisoarea ei. Era greu de presupus că odată culcată în pat va putea să scape de gîndurile ce-o sfredeleau fără răgaz, totuşi se culcă. Cînd sosi Phil, ea nu adormise încă. In timp ce se dezbrăca, el începu să-i povestească despre conferinţa la care asistase — ceva despre scăderea populaţiei în regiunile agricole — dar nici după ce se culcă alături de ea nu pomeni despre cele cincizeci de lire. Nimic, nici apriga curiozitate ce-o chinuia n-o făcu să-şi schimbe hotărîrea luată. Aşa încît se strădui să se liniştească şi peste puţin timp căzu într-un somn adînc.

Dimineaţa la ceai, Phil o întrebă ce planuri are pentru ziua aceea.

— O ! — rosti cu nepăsare Lolly — am o mulţime de lucruri de făcut: plec în oraş numaidecît. Ce păcat că fulgii de ovăz au un gust atît de groaznic, dar, Phil...

— Groaznic? o întrerupse Phil. Mie îmi par mai gustoşi decît orice. Unde te duci ? Mă gîndeam că ultima noastră zi, mă înţelegi, trebuie s-o petrecem împreună.

— Phil, dragul meu ! Ea îi întinse mîna peste masă, ca el să i-o mîngîie. Am mai multe treburi. Dar mă întorc repede, nu te supăra. Se sculă şi apropiindu-se de el, îl sărută în fugă.

— Bine, încuviinţă Philip. Numai să nu întîrzii.

Lolly grăbi pasul spre agenţie, zglobie ca o păsărică. Aşa era la început, dar cu cît se apropia de clădirea unde se afla biroul, temerile ei de cu seară o cuprinseră din nou. Cum intră înăuntru, dădu cu ochii de obraznicul acela mărunţel care o salută scurt şi de loc stingherit: „Bună dimineaţa !“ Lolly îl supuse imediat unui interogatoriu, dar abia cînd băiatul îi aduse, cu un aer triumfător, registrul cu semnături, bănuiala ei, înăbuşită atîtea ceasuri, răbufni întreagă, întunecă totul şi o cufundă într-o deznădejde fără margini. Îi era frică să-şi arunce privirea în condică; îi mai rămînea o umbră de speranţă şi cît timp mai exista această umbră, era gata să jure că adevărul groaznic nu e adevăr, ci e o minciună. Dar iată că văzu iscălitura de primire a scri-

sorii. Scrisul bine cunoscut se întindea pe întreaga pagină: Ph. Steeck Rapton. Acum nu mai era cu putință nici o îndoială. O durere chinuitoare o străpunse. Parcă i-ar fi înfipt cineva un pumnal rece în inima-i ce ardea ca în flăcări.

— Așa, bine, mulțumesc, rosti cu liniște Lolly. I-ai înmînat personal scrisoarea?

— Da, doamnă, răspunse băiatul și-i descrise înfățișarea lui Philip.

— A deschis plicul față de tine?

— Da, doamnă.

— Și nu te-a rugat să-mi transmiți nimic?

— Nu, doamnă.

— Bine. După ce scotoci prin poșetă, Lolly adăugă: Uite, ține șase pence pentru tine.

Apoi ieși în stradă. Zîmbea, dar simțea în gură un gust amar. „Uite ce fel de om e... Un om rău și josnic! A hotărît s-o expedieze, iar banii să-i ascundă pentru el! Ce mîrșăvie! E un om rău și josnic, rău și josnic!"

Repeta în neștire, mormăind! „Rău și josnic, rău și josnic!" Parcă i se mai ușura astfel durerea ascuțită din piept. Și el o așteaptă acasă, o așteaptă cu un zîmbet prefăcut pe buze; trebuie doar să petreacă împreună ultima zi! Atunci să fie într-adevăr ultima lor zi!" Lolly rupse scrisoarea către prietenii din Glasgow, fiindcă acum t r e b u i a neapărat să plece la ei. Ce cruzime și ce josnicie! Lasă-l s-o mai aștepte!

Se urcă în autobusul care se oprise tocmai în stație și se cocoță sus, pe imperială; aerul rece îi răcori obrazul înfierbîntat. Autobusul mergea în cursă lungă pînă la Playston. Habar n-avea unde era Playston și nici nu voia să știe ceva; îi era absolut indiferent unde o va duce autobusul. Voia să plece, să fie cît mai departe de Holborn și d e e l și să nu îngăduie s-o podidească plînsul, șuvoiul de lacrimi stăpînite atîta timp.

De la Playston se întoarse și merse pe jos pînă la Mayland Round. Aici, pe unde cotea, dădea numai de preoți; foiau pretutindeni zeci de preoți. Pesemne că după-amiază avea să se țină o adunare a vreunei societăți filantropice, sau așa ceva, gîndi Lolly. Avea dorința vagă să împărtășească cuiva suferințele ei — credea că asta i-ar aduce o ușurare. Se uită cu băgare de seamă la preoți. Dar nici unul nu părea potrivit ca să asculte destăinuirea durerii și dezamăgirii ei. Și Lolly intră într-un mic restaurant destul de prezentabil, în fața căruia se

pomenise deodată; comandă la întîmplare o mîncare oarecare, nişte peşte.

Alături de ea luau masa trei preoţi graşi: la fel de rotofei tustrei, cu feţele trandafirii, cu capul chel, mieroşi la vorbă şi semănînd foarte mult unul cu altul.

— Aseară am fost la Carter, spuse unul din ei.

Lui Lolly îi cam plăcea să tragă cu urechea cînd vorbeau alături de ea oameni necunoscuţi. Acum era şi mai curioasă; nu o dată încercase să-şi închipuie cam ce ar putea vorbi între ei nişte preoţi.

— A, Carter! Ia te uită! Bun băiat şi Carter ăsta. Şi ia spune, cum a fost?

— Lui Carter îi place să ţină predici, doar ştii şi tu! exclamă al treilea.

— O, asta da, îi plac predicile.

— Ha, ha, aşa-i el, ştii?

— Ha, ha, ha, cum să nu ştiu!

— Excelent predicator, orice s-ar spune!

— Grozav îi duce cu vorba, ce-i al lui, e-al lui!

— Dar cîntă grozav de bine şi cuplete dealea vesele, ştie el şi de-astea.

— Da?

— Da!

Pe masă erau trei pahare cu apă şi pîine. Urmă apoi o tăcere ca de rugăciune.

Apoi se auzi din nou:

— E însurat de mult?

— De doisprezece ani, răspunse preotul care se văzuse cu Carter în ajun.

— O, de doisprezece ani!

— Şi eu sînt căsătorit abia de doisprezece ani, mărturisi preotul cel mai în vîrstă.

— Nu mai spune!

— Da, m-am pregătit foarte mult timp.

— O, da! Ha, ha, ha!

— Ha, ha, ha, ai văzut?

— Hm... dumneata eşti însurat?

— Nu.

Şi cu cîtă eleganţă şi delicateţe mîncau, ce eleganţi şi delicaţi erau!

— Administraţia parohiei mele e instalată într-o casă veche superbă, urmă preotul care se însurase numai de doisprezece ani. Casa a fost clădită în anul 1700. A ars ceva mai tîrziu şi a fost reconstruită în 1784.

— Ce spui?

— Hm!

— Are şaptesprezece camere de dormit şi două terenuri de tenis minunate.

— O, grozavă! exclamară ceilalţi doi şi apoi atacară, cu graţie în mişcări, o oarecare cremă incoloră.

Lolly ieşi din restaurant şi o bucată de vreme rătăci fără nici un scop pe străzi, pînă se pomeni deodată la intrarea unui cinematograf. Înăuntru era cald şi plăcut. În timp ce şedea în întunericul sălii străbătute din cînd în cînd de sclipiri fugare de lumină, durerea ei sufletească se ostoi puţin. Lăsîndu-se în voia nervilor extrem de încordaţi, hoinări pînă seara prin cartier. Ştia că plecînd de acolo se va duce acasă şi tocmai asta nu voia. Felinarele de la chioşcurile din Mayland Round răspîndeau acum pînă departe o lumină puternică, şi cu toate că pretutindeni în juru-i mirosea urît, îi plăcea vuietul potolit al străzii, forfota cartierului comercial în acel ceas de seară.

Într-un loc un om modela acadele dintr-o enormă masă caldă şi dulce de formă sferică, o pastă moale care tremura şi se mlădia în mîinile lui ca o materie vie: părea un atlet de circ în luptă cu un uriaş şarpe boa.

Ceva mai departe se înşirau cîteva tarabe în care se vindeau de-a valma articole de fierărie, fructe şi peşte, oale şi tigăi, piei, frînghii, cuie,

ceasornice adevărate sau decorative, în sfîrşit, tot ce-ţi poftea inima.

În altă parte un marinar oferea cumpărătorilor ciorchini de struguri verzi, povestind cîte-o trăsnaie de necrezut. Scotea strugurii din nişte butoaie umplute cu taîaşi de plută, asigurînd pe privitori, sub jurămînt, că-i furase el personal de la regina din Honolulu. Publicul care se adunase în jurul lui hohotea în gura mare şi făcea glume pe seama marinarului şi a reginei.

Tot acolo puteai cumpăra numere vechi din reviste umoristice — patru bucăţi la un penny — sau un rulou de hîrtie igienică aproape la acelaşi preţ; la nevoie, aceste cumpărături puteau fi folosite după plac una în locul alteia.

— Numai trei pence cotul, *mesdames!* striga un vînzător care era leoarcă de năduşeală din pricină că ţipa cît îl ţinea gura. Priviţi acest cupon de stofă pe care-l aveţi în faţă dumneavoastră! E ţesută din iută de Andaluzia, triplu rezistentă, impregnată sub presiune dublă cu cauciuc de Pagan şi pictată de un artist care l-a otrăvit pe bucătarul bunicului său. E o stofă, *mesdames*, pe care nici împăratul ceresc nu s-ar ruşina s-o aştearnă în salonul său, dacă ar avea-o la îndemînă. Şi nu cer de la dumnea-

voastră decît trei pence cotul! *Mesdames,* modestia a fost totdeauna una din calitățile mele!

Lolly observa tot ce se petrecea în jurul ei, privea și asculta; în cele din urmă, însă, privi fără să mai vadă nimic și ascultă fără să audă ceva. Durerea ei nu era o simplă dezamăgire sentimentală: era prăbușirea unui ideal. Fusese sigură că dragostea ei își aflase însfîrșit un braț ocrotitor și iată ce-i era dat să cunoască: înșelarea cea mai cruntă și mai josnică. Pînă și cerul nopții, senin și înstelat, i se părea posomorît și sumbru prin belșugul lacrimilor ce-i împăinjeneau privirea: norul greu al durerii îi furase lumina blîndă a lunii.

Petrecuse toată ziua rătăcind fără țintă pe străzi, cu sufletul plin de durere. Ultima lor zi! Seara tîrziu, în timp ce se întorcea, în sfîrșit, la Holborn, grăbi deodată pasul. O rază de speranță străluci din nou înaintea ei în întunericul ce-o înconjura. Nu cumva Philip, visător incorigibil, hotărîse să păstreze vestea cea mare pînă în ultima zi, pînă în ultimul ceas? Și iată cum se va întîmpla: cînd Lolly, care — după cum crede el — nu știe încă nimic și și-a pierdut ultima speranță, va socoti că a venit timpul ultimei sărutări, sărutarea de adio, el o va lua în

brațe și rîzînd va spulbera într-o clipă toate amărăciunile ei. Va flutura în fața ei hîrtia lucioasă de cincizeci de lire ca pe un steag al victoriei! Poate...? ba nu, e chiar sigur că așa va fi; se vede că tocmai de aceea o rugase el să iasă împreună. O, ce fetișcană lipsită de judecată mai e! Ce rea și proastă a fost!

Și simțind că-i cresc din nou aripi odată cu încrederea reînviată, Lolly alergă, aproape sufocîndu-se, acasă, unde desigur o aștepta Phil cu vestea cea mare.

Văzu încă de jos că în camera lor era lumină. Abia mai avu putere să urce scara și să deschidă ușa.

Phil se sculă în picioare și o privi ciudat. Ea zîmbi sfios, aproape ca o vinovată. Fără să-i spună o vorbă el veni repede în întîmpinarea ei și o strînse cu înverșunare în brațe. Era același, prietenul ei tăcut, înfocat, întotdeauna drăgăstos și tulburător. Cînd se cuibări mai strîns la pieptul lui, dezamăgirea dragostei ei pieri; într-o clipită i se mistuiră toate îndoielile; cineva îi smulse din piept sentimentul jignirii și se cufundă într-o voluptate furtunoasă. Simțea în suflet o pace adîncă, simțea numai fericirea apropierii dintre ei, a sărutărilor lui pătimașe,

fericire ce creștea cînd buzele lui atingeau puful moale de pe buza ei de sus : puful acela care o supăra întotdeauna, dar pe el îl încînta. Din nou răsună în urechile ei șopotul vorbelor blînde, mîngîietoare, lipsite de sens... Cît de mult îi plăcea să le audă din gura lui. Apoi Phil o luă în brațe, stinse lumina și-o duse spre pat.

„Fiindcă s-a născut din iubire, viața se hrănește numai cu iubire ; dacă n-ar mai exista asemenea hrană, cum am putea noi să ne potolim foamea ?" își spunea ea. „Calea Lactee se va mistui odată în neant, stelele se vor prăbuși în abisul nemărginit ; noi nu putem nici să le reținem cu mîinile noastre, nici să le facem să dispară prin vreo sforțare a minții noastre."

Cum îi spusese odată Phil ? Prostuțo ! La urma urmei, cele cincizeci de lire îi aparțin lui, i-a dat banii fiindcă așa a vrut, putea să facă orice cu ei. Darul rămîne dar. Nu e rușinos oare să trimiți cuiva bani și apoi să te chinuiască părerea de rău, lăcomia, și să aștepți să se întoarcă banii la tine ? Da, va pleca mîine !

A doua zi Phil o trezi de dimineață, o sărută și o întrebă :

— Cînd pleacă trenul tău ?

— Trenul ? Lolly se smulse din îmbrățișarea lui și sări jos din pat.

Ce zi minunată, ce zi strălucitoare ! Ce aer pur și străveziu ! Se îmbrăcă repede și intră în camera de alături să pregătească dejunul. După cîteva minute veni și el acolo ; mîncară în tăcere, deși de fiecare dată cînd se întîmpla să se apropie unul de altul, el căuta s-o mîngîie drăgăstos. Apoi ea se duse în dormitor și-și făcu bagajul. Îi mai rămînea oare ceva de făcut ? Nimic. De la Phil în orice caz nu trebuia să mai aștepte ceva. Nici o femeie nu recunoaște că poate fi sacrificată, și încă mai puțin femeile care se jertfesc singure, cu tărie și curaj. Cînd Lolly fu gata de plecare, își duse geamantanul în sufragerie. Phil se pregăti să-și pună și el pălăria și paltonul.

— Nu — șopti încet Lolly — să nu mergi cu mine.

— De ce, draga mea ? protestă el. Ce prostie mai e și asta ?

— Nu vreau să vii cu mine! țipă Lolly cu atîta asprime încît el rămase uluit.

— Doar n-ai să duci singură geamantanul pînă la gară ?

— Am să iau un taxi, răspunse ea, încheindu-și nasturii la mănuși.

— Draga mea!

Obiecțiile lui îi păreau caraghioase lui Lolly; nu făceau decît s-o enerveze.

— Lasă fleacurile! îl rugă ea. Își puse mîinile înmănușate pe umerii lui și-l sărută cu răceală. Adio! Scrie-mi cît mai des. Ai să-mi dai de veste despre succesele tale, nu, Phil? Apoi adăugă, de data asta mai puțin hotărîtă: Iubește-mă întotdeauna. Se uită cu mirare la cele două alunițe de pe obrajii lui pe care le cunoștea atît de bine; fiecare din ele avea cîte un smoc de păr pe care el nu reușea să-l radă totdeauna.

— Lolly, scumpo, iubita mea! Niciodată nu te-am iubit mai mult ca în clipa asta. Îmi ești mai dragă ca oricînd.

Atunci, deodată ea simți că venise momentul potrivit pentru o demascare nemiloasă. Dar nu se hotărî s-o facă. Lăsă lucrurile așa cum erau. Nu putea să-l jignească atît de adînc, spunîndu-i pe șleau cît de perfid se purtase. Pesemne că o zeitate milostivă privește cu un zîmbet la micile noastre greșeli. Lolly cunoștea perfidia lui Phil, dar să-l dea de gol și să triumfe asupra lui ar fi

însemnat să calce și peste propria ei mîndrie. N-avea decît să se complacă pînă la sfîrșit în distinsa lui melancolie, oricît de falsă ar fi! Mai bine să se despartă așa, mai bine să rămână cu această mască întipărită în minte, decît cu un alt chip, strîmbat de mînie, dezgustător, deși amîndouă îi ascundeau același lucru. Memoria ei capricioasă îi aduse în minte pentru o clipă un tablou văzut cu mult timp înainte: mîngîiați maiestos de valurile fluxului, cîțiva elefanți scotocesc cu trompele lor în nisip căutînd alune.

Lolly coborî în fugă scara. Cînd ajunse la capătul străzii se întoarse și aruncă o ultimă privire înapoi. Phil stătea sus, la fereastră, și-i făcea semne cu mîna. Flutură și ea mîna, în semn de răspuns.

La Braddley trăiau odată doi tineri de ispravă, care lucrau la aceeaşi filatură din Braddley şi făceau curte uneia şi aceleiaşi fete din oraşul Bradley, o fată săracă şi frumoasă, pe nume Patience.

Nathan Ridgent, unul din cei doi tineri, purta jambiere de stofă peste ghetele-i de lux; era un om aşezat, tăcut, şi avea o atitudine foarte demnă. Celălalt, Tony Wassall, avea o fire nepăsătoare şi toate îi mergeau din plin; cîştigă repede bunăvoinţa tinerei Patience şi semnele iubirii împărtăşite înfloreau în inima sa, pe faţa lui frumoasă şi în buzunar, la capătul lanţului nichelat al ceasornicului — adică pretutindeni

— Dacă țineți morțiș ca așa să rămînă, apăi vă putem spune că noi nu ne mutăm gîndul de la ideile noastre, ci mai degrabă ne mutăm pe altă moșie. Voi lua un pămînt cu chirie și mă las de dijmărit, că nu vreau să mai am de-a face cu cineva care altceva nu vede decît un blestemat de cîștig mic, dar repede intrat în buzunar.

Stăpînul se ține morțiș și atunci noi îi spunem că pînă într-o lună ne luăm tălpășița de pe moșie. Și într-adevăr, eu și cu Gelindo ne punem îndată în căutarea unui alt pămînt și găsim unul la *Casa Nuova* sau *Campi rossi*, din Gattatico.

E pămîntul pe care locuim acum. Ca și cel din Valle Re era numai cocoașe și gropi. Dar asta nu ne-a speriat, ba pot zice chiar că dacă am fi găsit unul oblu și neted, poate nici nu l-aș fi luat, că acum eram curioși să vedem ce roade dă nivelarea.

Stăpînul lotului ni l-a închiriat pe un preț mic, fiindcă pămîntul ăsta al lui se cam întrecea cu cocoașele și gropile față de ceea ce erau obișnuiți cu toții să vadă sau să aibă, așa că nimeni nu voia să-l ia. Măsura 65 de *biolche* și chiria era de 190 de lire pe an de *biolca*. Înainte de-a iscăli contractul am adunat toată familia și le-am spus că sînt de nivelat 65 de *biolche*, adică 200.000 de metri pătrați de pămînt, ceea ce înseamnă o muncă poate de cîțiva ani și sacrificii enorme.

Toți, chiar și femeile, și-au dat consimțămîntul, numai să se isprăvească o dată cu dijmăritul care nu dădea nimănuia avînt la lucru. Și apoi cine știe, ziceau femeile, poate că într-o zi pămîntul va fi al nostru și al copiilor noștri. Și dacă aveți ideile astea în cap, ne ziceau nouă bărbaților, faceți-vă gustul.

Și așa ne-am dus, eu și cu băieții, să încheiem contractul. Notarul citea clauzele la repezeală ca să ajungă mai curînd la semnătură și gîndind pesemne că noi oricum nu înțelegem nimic. La un moment dat, totuși, aud o clauză care nu-mi suna de loc bine la ureche: se zicea acolo că în grajd trebuie să stea cel puțin 20 de capete de vite, pe cînd eu care-l măsurasem văzusem că acolo încăpeau ca vai de lume numai opt. Zic atunci:

— Și unde să țin astea douăzeci de capete de vite, sub pat? Grajdul e mic și clauza aceasta trebuie scoasă.

— E o simplă formalitate, îmi zice avocatul care voia să citească mai departe.

— Nu, nu, ce formalitate, zic eu, cînd e ceva scris pe hîrtie, hîrtia vorbește și eu țin să dorm liniștit. Clauza asta n-o vreau.

După puțină ciondăneală, clauza a fost scoasă și actul iscălit.

rașului, aveau un singur copil, o fiică, de aceeași vîrstă cu Nancy — pe nume Olivia — o fată foarte frumoasă care a crescut laolaltă cu toți copiii și pînă la vîrsta de optsprezece ani a mers zilnic la școală cu bicicleta.

După cum știți, cam în anii aceea, țara noastră a intrat într-o zodie nenorocită, angajîndu-se într-un război atît de distrugător, încît orașului Braddley i s-au impus nenumărate sacrificii. Filatura din Braddley lucra într-o încordare uriașă, mereu crescîndă, zi și noapte, pînă la sleirea completă a forțelor omenești, ca să poată asigura țării ceea ce se numea „principala forță motrice a războiului“.[1] Din cauza acestei munci încordate și neîntrerupte, locuitorii din Braddley ajunseseră palizi la față, slabi și triști. Adică să fim drepți, nu toți arătau așa: de pildă fețele celor din familia Ridgent nu erau nici palide, nici triste. Averea soților Ridgent crescuse atît de mult, încît în ochii lor apăru o strălucire nouă; nici nu știau bine cum să-și întrebuințeze averea.

— În vremuri ca astea — declară nevasta lui

[1] Conform unei expresii care avea mare circulație în Anglia în timpul războiului și după care „principala forță motrice a războiului sînt banii“. (n. r.).

Nathan — trebuie să ajutăm cît mai mult patria; așa ne dictează datoria. Să dăm deci patriei banii noștri cu împrumut.

— Să-i dăm, încuviință și Nathan.

Au dat deci patriei, cu împrumut, toți banii lor, drept care patria i-a recompensat cu dobînzi mari. Cu vremea, întrucît averea lor continua să crească, au ajutat patria cu o mînă din ce în ce mai largă; i-au dat spre folosință întreaga recompensă primită, fiind răsplătiți în schimb cu și mai mare dărnicie.

„In vremuri ca acestea — se auzi apoi apelul patriei — avem nevoie de cît mai mulți soldați, cît mai mulți soldați...“

Așa se întîmplă că Nathan fu înrolat și dat la partea sedentară. Oare nu era limpede pentru fiecare om din Braddley că dacă filatura ar înceta să lucreze, ar înceta să mai bată și inima orașului?

— Cu ce putem ajuta noi patria? l-a întrebat odată Tony Wassall pe șeful său. Noi n-avem bani, nu putem să subscriem...

— N-aveți bani? fu răspunsul. Dar puteți să-l dați patriei pe fiul vostru, pe Dan.

Și Tony dădu țării pe fiul său Dan.

— Adio, băiete dragă! îi spuse tatăl la plecare. Fratele mai mic şi sora lui Nancy îşi luară şi ei rămas bun de la el, iar mama îl sărută.

Cînd Dan căzu la datorie, sora lui Nancy îi luă locul la fabrică.

Peste cîtva timp vecinii au început să-i tot spună cu tîlc lui Tony Wassall:

— Ce băiat frumos şi sănătos e Albert-Edward, fiul dumitale cel mic!

Şi Tony l-a dat patriei şi pe fiul său Albert-Edward.

— Adio, băiatul meu! i-a spus tatăl la plecare.

Sora lui Nancy l-a sărutat, iar mama l-a strîns la piept şi a izbucnit în plîns.

Albert-Edward căzu şi el pe cîmpul de luptă; maică-sa îi luă locul la fabrică.

Războiul însă nu se sfîrşea, cu toate că amîndouă taberele sîngerau din plin; părea că se va prelungi în vecii vecilor. Şi după cîtva timp a plecat şi Tony la război şi a căzut şi el la datorie. Ţara îi dădu Patiencei o pensie de văduvă şi sfatul mişcător să se remărite. Patience muri, însă, de inimă rea. Dar cum pe vremea aceea murea multă lume, nimeni nu văzu în asta ceva neobişnuit. Nathan şi nevastă-sa muriră şi ei, curînd după terminarea războiului: se îmbogăţiseră atît de mult, că au murit ghiftuiţi de atîta mîncare. Fiica lor Olivia se văzu deodată stăpîna unei mari moşteniri şi fu cooptată în Consiliul de administraţie a filaturii.

Consiliul de administraţie continua să dea statului cu împrumut banii cîştigaţi de pe urma muncii locuitorilor din Braddley, iar statul continua s-o răsplătească pe Olivia cu dobînzi uriaşe (în felul acesta statul îşi arăta recunoştinţa pentru meritele într-adevăr de neuitat, ale părinţilor ei). Şi oraşul Braddley continua să lucreze cu o încordare sporită a tuturor forţelor de muncă spre a da statului posibilitatea de a o recompensa pe Olivia. Iar atunci cînd războiul s-a terminat, statul a spus pe şleau oraşului Braddley cum stau lucrurile: anume, că toţi cei care nu şi-au jertfit viaţa pe cîmpul de luptă trebuie să muncească şi mai mult, să muncească toţi cu şi mai mare rîvnă decît înainte de război, cu mult, mult mai multă rîvnă — altminteri statul nu va fi în stare să mai plătească dobînzile cuvenite şi atunci inima oraşului Braddley va înceta să mai bată. Oamenii din Braddley au înţeles că lucrul este drept, chiar foarte drept şi s-au supus.

Fiica soţilor Wassall s-a măritat cu un om care a luptat în război cu vrednicie şi curaj, un muncitor care lucra la filatură ca ajutor de maistru, ca odinioară tatăl ei; băieţii lor au primit numele de Daniel şi Albert-Edward. Olivia s-a măritat cu un personaj important care, la drept vorbind, nu arăta de loc aşa. Avea un nas mic şi ascuţit, dar asta nu însemna cine ştie ce, pentru că dacă priveai omul din profil, obrajii lui roşii şi umflaţi îi ascundeau cu totul nasul mic şi ascuţit, aşa cum două coline ascund vederii o cocioabă slută pitită între ele, undeva în vale. Olivia trăia însă într-o casă uriaşă şi avea o mulţime de slugi care o ajutau să îngrijească de familia ei, adică de singura lor fetiţă cu numele Marci, care avea şi ea un năsuc mic şi ascuţit, pitit între nişte obrăjori bucălaţi şi roşii.

După ce s-au întors din război cei cărora le fusese dat să supravieţuiască, Olivia începu să dea în fiecare an o masă în cinstea muncitorilor fabricii şi a familiilor lor, adică pentru sute de oameni; timp de şase ore ei se ospătau, petreceau, cîntau şi dansau. In fiecare an Olivia le ţinea cîte o cuvîntare scurtă în care amintea de datoria ce o aveau toţi faţă de oraşul

Braddley şi de datoria oraşului Braddley faţă de patrie, dar nu se ştie de ce nu pomenea de loc în ce măsură o răsplătise ţara pentru „contribuţia ei la cauza comună". De altfel, mărturisirea ar fi fost poate, nelalocul ei, ar fi fost lipsită de modestie, ba chiar necuviincioasă.

— Patria noastră trece prin ceasuri grele — repeta Olivia invariabil în fiecare an — răspunderea ei este uriaşă şi noi toţi trebuie să ne dăm contribuţia la cauza comună.

In fiecare an unul dintre muncitori ţinea şi el o scurtă cuvîntare de răspuns în care mulţumea Oliviei pentru că întreţine flacăra vieţii în inima oraşului Braddley şi chema toată pronia cerească şi toate binecuvîntările belşugului de aur al lumii acesteia deasupra capului ei luminat. Intr-o bună zi, cinstea acestei cuvîntări de răspuns i-a revenit bărbatului lui Nancy şi cuvîntarea a fost mai elocventă decît a altora, fiindcă tocmai în acea zi fiii săi începuseră amîndoi să depene firul pe ţevi la filatură. Cel mai mult au aplaudat micuţii Dan şi Albert-Edward ai lui Nancy, fără să mai vorbim despre Nancy însăşi. Intotdeauna Olivia se simţea nespus de emoţionată în asemenea ocazii. Işi făcea mustrări că nu cunoaşte cum

trebuie pe toţi oamenii ei şi că nu va putea aprecia niciodată pe fiecare după meritele lor; ar fi vrut să stea cît mai mult timp în mijlocul lor, să-i privească muncind şi trăind, să participe la viaţa lor de muncă — viaţa lor de toate zilele. Dar nu se putea hotărî niciodată s-o facă.

— Ce minunate sînt toate lucrurile astea! spunea ea, suspinînd, fiicei sale Marci care o însoţea. Sînt atît de fericită! Noi trebuie să purtăm de grijă tuturor acestor oameni buni, noi şi nimeni alţii. Aşa a hotărît creatorul însuşi, înţelegi, însuşi tatăl nostru ceresc, iar noi nu sîntem decît o unealtă în mîinile lui; să ţinem minte totdeauna acest lucru. Aşa a fost an de an — an de an, de la începutul veacurilor. Aşa va fi desigur pînă la sfîrşitul veacurilor; inima oraşului Braddley nu va înceta niciodată să bată. Bătrînii se duc, oamenii maturi îmbătrînesc, tinerii, copiii, devin la rîndul lor oameni maturi, se căsătoresc, dar nu lasă fabrica să se oprească din veşnica ei mişcare. Cînd am să mor...

— Vai, mamă, cum poţi să vorbeşti...

— Ba da, ba da, o să vină odată şi ziua aceea... Atunci va trebui să iei totul în mîinile tale, Marci, şi să vorbeşti cu ei aşa cum vorbesc eu. Să ştii că e o mare şi grea răspundere să conduci o fabrică. Numai cei care au fabrici în stăpînire ştiu cît de greu este. Pentru aceasta se cere neapărat să fii înzestrat cu calităţi sufleteşti deosebite şi rare. E o vocaţie divină şi o datorie înaltă faţă de oameni. Şi oamenii mei, după cît se pare, mă iubesc sincer.

CUPRINSUL

Responsabil de carte : M. Scarlat
Tehnoredactor : S. Alexandrescu-Toscani
Corector : M. Ştefănescu

Dat la cules 29.09.54. Bun de tipar 2.11.54. Tiraj 15.100 ex. Hîrtie semi velină ed. mată de 65 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 2,67. Coli de tipar 3. Preţul unui exemplar 0,95 lei. Ediţia I. Comanda 1592 A. nr. 4651. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 2 A—R.

Tiparul executat sub com. Nr. 809 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti—R.P.R.

clipă pe gînduri şi-a zis: „Urîtă infecţie de astă dată“; apoi ne-a dat numaidecît un certificat că în grajdul nostru a izbucnit o epidemie. Asta însemna patruzeci de zile de izolare pentru vaci, deci patruzeci de zile de unt cît poftim; treabă din gros pentru ruşi. Dar de data aceasta a pus umerii şi comisia pentru pîine, din care făceau parte englezii şi sudafricanii.

Asta era ziua, iar cînd venea noaptea, treceam din cînd în cînd la acţiune.

O dată Aldo şi cu cei doi ruşi s-au deghizat în nemţi, au luat un automobil şi s-au dus într-un ţinut înţesat cu fascişti din garda republicană. Circiumile erau pline de adormiţii ăştia. Aldo şi cu ceilalţi intră în circiuma care era cea mai centrală. Din prag strigă: „Sînt fascişti aici?“ Toţi se scoală în picioare, bat călcîiele, salută, ici-colo răstoarnă în grabă cîte un scaun, cîţiva însă nu se ridică drepţi, ci se clatină ca pendulele.

Unul strigă: „Pentru camarazii germani, *Heil Hitler!*“ Şi toţi răspund: *„Heil Hitler!“* cu braţul cît o prăjină. Aldo şi cu ceilalţi îi lasă să răsufle, stînd în picioare şi cu feţele ca de marmură, apoi înaintează spre ei şi cu mitralierele ca la atac îi dezarmează pe toţi.

Fasciştii se posomorăsc şi nu pot pricepe ce rău au făcut camarazilor lor germani. Dar nici unul nu se împotriveşte, nici unul nu zice un cuvînt, toţi stau cu braţele ridicate. Şi totuşi ei

erau vreo treizeci, iar ai noştri numai trei. Victor, rusul, nu s-a putut ţine şi, în timp ce ieşeau cu toată prada aceea de arme, le-a strigat în obraz: „Noi, partizani!“

Dar nici lămurirea aceasta nu le dădu mai mult curaj şi ai noştri trei au putut pleca liniştiţi cu maşina, fără a fi urmăriţi.

Însă prea se înmulţiseră prizonierii la mine acasă, erau acuma treizeci, şi într-una din primele zile ale lui noiembrie vine Lucia Sarzi şi ne spune că din ordinul Comitetului de Eliberare prizonierii trebuie să se împrăştie, pentru că e prea mare riscul. Ultimul eşalon să plece pe ziua de 25. Dar Aldo zice că, oricum, am riscat pînă acum, şi ar fi bine să se încerce ca cea mai mare parte a prizonierilor să rămînă în Reggio, chiar dacă nu în casa noastră, dar să rămînă să lupte alături de partizani.

Aldo era pe de altă parte foarte bucuros că în mijlocul acestei primejdii o revăzuse pe Lucia. Plecară împreună pe biciclete. Era ultima dată cînd se mai vedeau. La un moment dat Aldo, ca mînat de o presimţire, îi zice:

— Lucia, învaţă-mă un cîntec de-al nostru, că dacă mă împuşcă, vreau, ca înainte de-a muri, să-l cînt.

— Ce gînduri negre, zice Lucia. Eu te învăţ cîntecul, dar ca să trăieşti!

— Ei, cum aş vrea să trăiesc şi să iubesc, dar vine o vreme cînd i se cere fiecăruia să dea ce

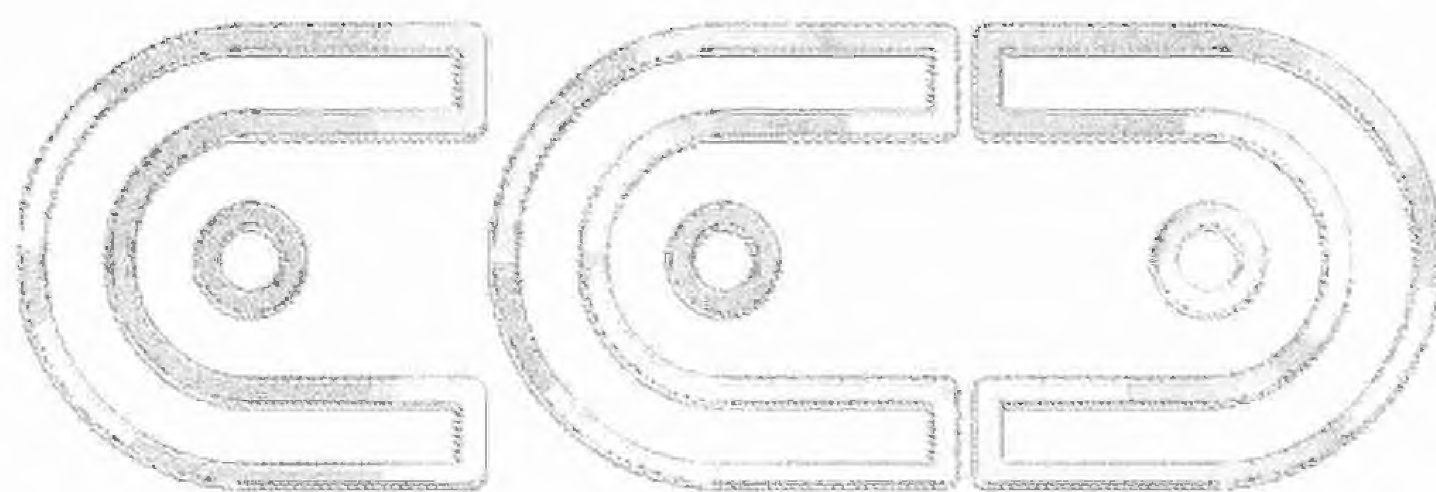

Responsabil de carte: Florin Chirițescu
Tehnoredactor: Sorina Malcaș
Corector: Mada Șufaru

Dat la cules 15.05.57. Bun de tipar 06.07.57. Tiraj 10.110 ex. Hîrtie semivelină sat. de 65 gr. m². Ft. 700×1000/32. Coli ed. 6,04. Coli de tipar 5,87. Ediția I. Comanda 3.319. A. nr. 0,1522. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8. A=32.

Tiparul executat sub com. nr. 765 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

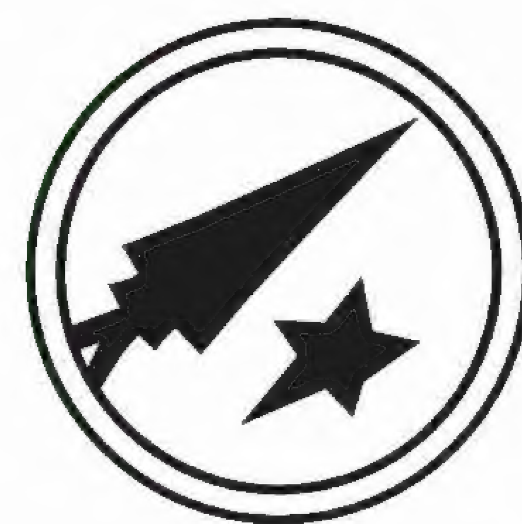
Anonim

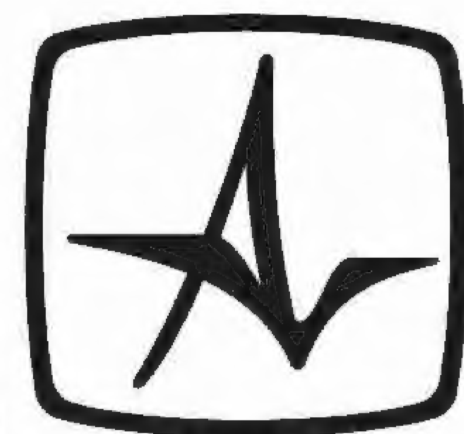
și

CAT Graur

Antwerpen

2023